

RİSALE-İ EBUSSUÛD***Dr. Sayın DALKIRAN******ÖZET**

Osmanlı Devleti'nin zirveye çıktığı dönemlerin en önemli bilgini Ebusuûd Efendi'dir. O, Kanuni Sultan Süleyman'ın şeyhülislâmdır. Onun bu şöhretinden yararlanmak isteyen ve adına izafeten risâleler yazan kimseler bulunmuştur. Risâle, özellikle İran Safevî Devletine karşı kamuoyu oluşturmak ve ilgilileri göreve çağırarak maksadıyla yazılmıştır. İçinde farklı isimlere ait fetvalar da yer almaktadır.

EBUSSUÛD EFENDİ

Ebusuûd, Kanunî Sultan Süleyman'ın uzun süre Şeyhülislâmlığını yapmış büyük bir Osmanlı hukukçusudur. Dedesi Şeyh Mehmed Yavsî, İskilib'in Direklibel Köyü'nden olmasından dolayı, el-İmâdî diye anılmıştır. Hoca Çelebi onun meşhur lakabları arasındadır. İstanbul'da Müderris Köyü'nde yahut Eyüp Nişancısındaki Sivasî Tekkesi'nde, bir görüşe göre, 896/1491 yılında dünyaya gelmiştir. Uzun süre Müeyyed-zâde Abdurrahman Efendi'den ders almış ve tahsilini İbn-i Kemal'in yanında tamamlamıştır. İlk müderrisliği 922/1516'da Çankırı'da başladı. Sonra 934/1527'de Sahn Müderrisi oldu; bunu İstanbul Kadılığı takip etti; 944/1534'de Rumeli Kazaskeri oldu. 952/1545 yılında tayin edildiği Şeyhülislâmlık görevini 28 yıl yürüttü. 982/1574 yılında vefat eden Ebusuûd, devrinin en büyük tefsir ve fıkıh âlimidir. Kendisine Ebû Hanîfe-i Sâni ve

* Bu risâle, Atatürk Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Kütüphanesinde el yazması şeklinde bulunmaktadır (Demirbaş Numarası: 4106; Kayıt Tarihi: 1.5.1987). Bu risâle ile ilgili, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu danışmanlığında Fatma Satış tarafından 1995 yılında bir lisans tezi hazırlanmıştır. Ancak, bitirme tezi seviyesinde yapılan bu çalışma, bir çok bakımdan eksiktir. Bu itibarla biz bu eseri tekrar ele aldık ve baştan sona kadar, latinize ederek, dipnotlarla zenginleştirdik. Ayrıca bu Risâle'nin eleştirisini yaparak Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi'nde (Yıl 11, Sayı 25, Erzurum 2004) yayımladık.

** Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı.

Sultânü'l-Müfessirîn ünvanları da verilmiştir¹. 982/1574 yılında vefat eden Ebussuûd Efendi için, İbn-i Kemal'de² olduğu gibi, Mekke ve Medine'de gâib namazı kılınmıştır³.

Ebussuûd Efendi'nin en çok tanındığı yönü, İslâm Hukukçusu olmasıdır. Farklı alanlara ait pek çok fetvâsı bulunmaktadır.⁴ Onun fetvâlarını, 983 / 1575 yılında vefat eden ve Bozan-zâde demekle meşhur Muhammed b. Ahmed Efendi toplamış, bablar ve fasıllara ayırmak suretiyle tanzim etmiştir. 998/1589 senesinde vefat eden ve Veli Yegân diye tanınan İskipli Veli Efendi, Ali Cemâlî (v. 932/1525), İbn-i Kemal (v. 940/1533), Sa'dî ve Çivi-zâde'ninkileri de katmak suretiyle Ebussuûd Efendi fetvâlarını toplamıştır⁵.

İbn-i Kemal ve diğer meşhur şeyhülislâmlarda olduğu gibi, Ebussuûd'a ait olduğu iddia edilen bir kısım fetvâlara da ihtiyatla yaklaşmak icap eder. Zira bazı konularda birbirini nakzederek fetvâlara da rastlamak mümkündür. Böylesi fetvâlar için iki husustan söz edilebilir. Biri, fetvâyı veren şahısın sonradan eski düşüncesinden vazgeçmiş ve fikir değiştirmiş olması mümkündür. Yada, adına fetva verilen şahsın temsil ettiği makamın gücünden yararlanma niyeti olabilir.

Ebussuûd'un yazmadığı bir kısım risâle veya eserlerin onun adına mal edilmesinin en büyük nedeni onun gücünden yararlanma düşüncesi olabilir. Zira Ebussuûd, İslâm hukukunun en büyük bilgini olan şeyhülislâm, müfti, müderris ve kadılar gibi, âlimlerin teşkil ettiği "ilmiye sınıfı"nın başkanı idi. Müfti ve kadılar buldukları şehir ve kasabalarda imanî ve hukukî meselelerin son mercii idiler. Şeyhülislâm, ayrıca devlet idaresi, harp ve sulh meseleleri, çıkarılacak yasaklar ve sair önemli hususlarda söz sahibi ve bazen ilmiye ve asker sınıfları ile birleşerek

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK Yay., Ankara 1972, II, 677-679; Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1992, IV, 33; M. Cavit Baysun, "Ebussuûd", *İA*, IV, 92-99; Ahmet Akgündüz, "Ebüssuud Efendi", *DİA*, X, 365-367.

² Ebussuûd'un hocalarından birisi olan İbn-i Kemal de, sadece Osmanlıların değil bütün İslâm âleminin iftihâr ettiği seçkin ve muhakkik âlimlerden olup, dinî ilimlerde, hukukta, tarihte ve edebiyatta olan ycd-i tûlâsından dolayı kendisine Müftî's-Sakaleyn yani cin ve insanın müftisi ünvanı verilmiştir. Osmanlı hukukunun âbide şahsiyetlerinden biridir (İbn-i Kemal ile ilgili geniş bilgi için bkz. Sayın Dalkıran, *İbn-i Kemal ve Düşünce Tarihimiz*, İstanbul 1997, s. 39-68)

³ Abdullah Aydemir, *Büyük Türk Bilgini Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi ve Tefsirdeki Metodu*, Ankara ts., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 4.

⁴ Akgündüz, a.g.md., s. 96-97.

⁵ Hacı Halife Mustafa b. Abdillâh Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, İstanbul 1360 / 1941, II, 1219, 1603; Ebussuûd Efendi'ye nisbet edilen bu fetvâ kitapları içinde ona olan aidiyetinde kuşku olanların da bulunduğu iddia edilmektedir (Bkz. S. Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri*, İstanbul ts., Rıza Koşkun Matbaası, III, s. 1204.)

padişahı tahtından indirecek derecede nüfuzlu idi⁶. Farklı fikir sahipleri şeyhülislâmların bu gücünden yararlanmak istemişler ve kendi düşüncelerini meşrulaştırmak için onlara mal edilerek makaleler kaleme almışlardır.

Ebussuûd Efendi, kendi zamanında Devlet düzenini bozacak akımlara ve Bâtinîliği benimseyen sofilere karşı mücadele etmiş ve bu konuda gerektiği zaman Devlet gücünü de fetvalarıyla harekete geçirmiştir. Nitekim Kanuni devrinde, İstanbul camilerinde vaaza çıkan on dokuz yaşlarındaki Oğlan şeyh İsmail Ma'sukî (v. 945/1538)'nin dinî hükümlere ilişkin lâübâli ve alaycı sözlerle ün yapması, çevresine çoğu asker olmak üzere büyük bir halk kitlesini toplaması, "tasavvufta belirli dereceye varanlar için her türlü yükümlülüğün kalkacağını, helâl ile haramın eşit olacağını" iddia etmesi üzerine, Devlet o sırada Şeyhülislâm bulunan İbn-i Kemal ile Ebussuûd ve Mevlânâ Şeyhî Efendiler gibi sahn-ı semân müderrislerini meselenin incelenmesi için görevlendirmiştir. İnceleme sonunda adı geçen şeyhin idamına karar verilmiştir⁷.

Yazılan eserlerin veya makalelerin, şeyhülislâmların adı ile ilişkilendirilmesi ile ilgili en çarpıcı örneklerden birisi raks ve deveranla ilgilidir. Meselâ İbn-i Kemal'in raks ve deveranı şiddetle yasaklayan fetvaları bulunmaktadır⁸. Ancak onun adına yazılmış bir risâle de vardır ki⁹; bu Risâlede raks ve deveranın, Kur'ân âyetleri ile Hz. Peygamber'in hadislerine dayanarak meşruiyeti savunulmaktadır. Aradaki çelişkiyi çözmek için, onun eski düşüncesini tamamen terk ettiğini kabul etmek, ya da bu eserin sonradan yazılarak onun adına mal edildiğine inanmak gerekir¹⁰. Kaldı ki aynı konu ile ilgili Ebussuûd da, İbn-i Kemal

⁶ M. Ertuğrul Düzdağ, *Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı*, İstanbul 1983, s. 17.

⁷ Hamdi Döndüren, "Bir Fakih Olarak Ebussuûd", *Türk Kültüründe İz Bırakan İskilipli Âlimler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s. 273; Sadık Vicedânî, *Melânilik*, İstanbul 1340, s. 54 vd.. Oğlan Şeyhin öldürülmesinde Ebussuûd'un ilgili komisyonda yer aldığına ilişkin bkz. Reşat Öngören, "Şeriat'ın Kestiği Parmak: Kanûnî Sultan Süleyman Devrinde İdam Edilen Tarikat Şeyhleri", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, c. I, sy. I (1996), s. 123-140.

⁸ İbn-i Kemal'e göre raks ve sema caiz değildir. Zahiren büyük günahtır ve onları mübah gören meşâyihin makamları da kendilerine uygun değildir. Aynı şekilde şarkı da haram olup, bu hususta ulemanın icmâi bulunmaktadır. Onu caiz görenler takvadan uzaklaşmışlardır ve hastanın ilaca muhtaç olduğu gibi, tedaviye ve ilaca ihtiyaçları vardır. İbn-i Kemal, "*Risâle fî Beyâni'r-Raks ve'd-Deverân*". *Mecmûa*, Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr.858, vr. 206b.

⁹ İbn-i Kemal'e isnat edilen ve *Risâle li-İbn-i Kemal-Paşa fî-Hakkı't-Tevhid* adıyla isimlendirilen bir risâlede, raks ve deveran hakkında leyhte görüşler bulunmaktadır. Bkz. İbn-i Kemal, "*Risâle fî Hakkı't-Tevhîd*", *Mecmûa*, Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, nr.762, vr.314b-316b.

¹⁰ Geniş bilgi için bkz. Dalkıran, *İbn-i Kemal ve Düşünce Tarihimiz*, s. 176-182.

gibi raks ve deveranla ilgili görüşlerini bildirmiş ve itikadî açıdan nasıl değerlendirileceği hususuna işaret etmiştir. Buna göre, eğer dervişler yaptıklarını bir ibadet olarak kabul etmiyorlarsa, küfürle ilişkilendirilmesinin doğru olmayacağını belirtmektedir. Şayet, devrânî ibadet sayarlarsa o zaman mürted olurlar. Zira, ibadet Allah'ın yapılmasını emrettiği şeydir. Bu durumda sûfiler, yaptıkları hareketleri ibadet saymakla, Allah'ın onu emrettiğini ileri sürmüş olurlar ki, bu Allah'a iftirâ etmektir. Binaenaleyh küfrü mücîp olur¹¹. Ebussuûd'un daha sonra raks ve deveran ile ilgili görüşünü değiştirerek, konunun tekrar kendisine sorulması üzerine, şöyle diyerek çekimser kaldığı rivâyet edilir: "Allah Teâlâ'nın ilmi sonsuz bir deniz mesâbesindedir. Meşâyih-i izâm ol denizin gavvâslarıdır. Biz chl-i sâhiliz. Bu hususda bizim onlarla bahsimiz yoktur."¹² Ancak onun bu yolda görüş değiştirdiği doğru bulunmamaktadır¹³.

Osmanlı döneminde ulemanın verdikleri bir kısım fetvaların da kimin tarafından verildiğinin tam olarak araştırılmasında yarar bulunmaktadır. Zira, yukarıda sözünü ettiğimiz gibi meşhur olan zatlara sonradan bir kısım fetvalar mal edilebilmektedir. Bu fetvalar ile, kamu oyu oluşturulabilmekte ve zamanın devlet gücü hareket ettirilebilmektedir. Dolayısıyla zaman zaman da olsa fetvalar siyasî malzeme gibi kullanılabilir idi¹⁴.

RİSÂLENİN EBUSSUÛD'A AİT OLUP OLMADIĞI

"*Risâle-i Ebussuûd*" başlığını taşıyan risâle¹⁵, Ebussuûd'a ait olmayıp, onun adına mal edilmiştir. Risâle içinde birtakım düşünceler Ebussuûd'a ait iken;

¹¹ M. Fırtın, *Şeyhülislâm Ebussuûd Efendi Fetvâları Işığında 16. Asır Türk Hayâtı*, İstanbul 1983, s. 83-84.

¹² Kemâleddin Harîrîzâde, *Tihyânü Vesâilî'l-Hakâik fî Beyâni Selâsili't-Tarâik*, Süleymaniye Kütüphanesi, Fâtih Koleksiyonu, nr. 430-432, II, 143 a.

¹³ Ahmet Akgündüz, "Ebussuud Efendi", *DİA*, X, 367.

¹⁴ Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslâm Hukuku dersimize girmiş olan hocamız Zahid Aksu, Ebussuûd ile ilgili şöyle der: "Bir de ben tez yaptım, dediğim gibi, altı sene ben, Ebussuûd Efendiyle yattım kalktım diyebilirim, gecem gündüzümüz hep onunla beraberdi, binaenaleyh, ben, babamdan iyi tanırım Ebussuûd Efendiyi." Bkz. Zahid Aksu, "Ebussuûd Efendi'nin 16. Asır Osmanlı İmparatorluğundaki Yeri", *Türk Kültüründe İz Birakan İskilipli Âlimler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s. 253-254.

¹⁵ Bu risâle, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesinde el yazması şeklinde bulunmaktadır (Demirbaş numarası: 4106; kayıt tarihi: 1.5.1987). Bu risâle ile ilgili, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu danışmanlığında Fatma Satılmış tarafından 1995 yılında bir lisans tezi hazırlanmıştır. Ancak, bitirme tezi seviyesinde yapılan bu çalışma bu risâleyi hakkı ile yansıtmaktan uzaktır. Bu itibarla biz, bu eseri tekrar ele aldık ve baştan sona kadar, Latin harflerine çevirerek, dipnotlarla zenginleştirdik. Bu çalışmayı da ayrıca neşretmeyi düşünmekteyiz. Eserle ilgili verilen varak numaraları orijinalinde bulunmadığı için baştan sona kadar tarafımızdan verildi.

tamamının ona ait olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca, Ebussuûd'un vefat tarihi 982/1574 iken, söz konusu Risâlenin 1012/1603 yılında yazıldığı anlaşılmaktadır. Bunun daha önce Ebussuûd tarafından yazıldığı ve kendisinden sonra bir öğrencisi tarafından tebyiz edildiği var sayılsa bile, içindeki bir kısım ifadeler Risâlenin ona ait olmadığını göstermektedir. Şöyle ki, risâlenin bir yerinde, "... Malları fey olmak evlâ bi't-tarîk Hazret-i Müftü'l-Enâm Şeyh-i Meşâyihü'l-İslâm mübeyyinü'l-helâl mine'l-harâm el-müeyyed min-indillâhi'l-Meliki'l-Allâm Mevlânâ Ebu's-Suûd aleyhi rahmetü'l-Melikü'l-Vedûd "Gâyetü'l-Beyân"" da bulunan rivâyete binâen bazı fetvâ-i şerîfe vermişlerdir ki, bi-ibâretihî nakl olunur.¹⁶" ifadesi yer almaktadır ki, Risâlenin ikinci bir şahıs tarafından kaleme alındığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Risâle-î Ebussuûd'da var olan; "Bu mesele hakkında eimme-i Hanefiyye'de cevâb ne vecihledir ki, hicret-i nebeviyyenin semân ve semânîn ve tisa mie'sinde (988) imâmu'l-müslimîn saadetli padişah hazretlerinin emr-i şerîfleriyle asâkir-i müslimîne serdar olan Sinan Paşa vaffakahullâhü sübhânehû bîmâ yeşâü hazretleriyle, Kızılbaş laînin memâlikin harab ve yâbân etmek için, konulan asâkir-i müslimîn indellâhi teâlâ ccr-i cezilleri ne makûledir ve küffâr-ı hâkisâra sefer eylemekden isc, Revâfız ve mülhidîni katl ve gâret eylemek efdaldır, dedikleri vâki midir?¹⁷" ifadelerinde görüldüğü üzere, hicrî 988/1580 yılından söz edilmektedir ki, bu tarih Ebussuûd'un vefatından altı yıl sonradır. Adı geçen Sinan Paşa ise, 1575 yılında yeniçeri ağalığına getirilmişti¹⁸.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, bu Risâle her ne kadar içinde Ebussuûd'a ait alan bazı düşünceleri taşısa da, bütünüyle ona ait olmayıp, yukarıda sözünü ettiğimiz bir kısım nedenlerden dolayı onun adına mal edilmiştir. Bu işi yapan öğrencilerinden biri de olabilir, farklı bir şahıs da olabilir. Bu konuda tam bir açıklık bulunmamaktadır.

¹⁶ *Risâle-î Ebussuûd*, 22a..

¹⁷ *Risâle-î Ebussuûd*, 24b.

¹⁸ Söz konusu Sinan Paşa, Kaptan-ı Derya Cağaloğlu Sinan Paşa'dır. Şah Abbas'ın lideri olduğu İran'a karşı Osmanlı Ordusunun başında görev yapmıştır. III. Mehmet döneminde Kaptan-ı Derya olan Sinan Paşa aynı görevi I. Ahmet zamanında da sürdürmüştü ve 2 Aralık 1605 yılında Diyarbakır'da vefat etmiştir. Bkz. *Osmanlı Ansiklopedisi Tarih / Medeniyet / Kültür*, İstanbul 1993, III, 235 – 242.

METİN

Bismillahirrahmânirrahîm

Şükr ü sipâs saadet-esâs ve tevhîd-libâs ve medh ü senâ-yı Muhammedî enfâs-ı bî-hadd ü bî-kıyâs ol Hâlik-ı cin ve nâs Hüdâ-yı ezeli ve Pâdişâh-ı lem yezeli'ye ki, havâkîn-i İslâm ve selâtın-i zevi'l-ihdirâm'ı rusûl ve enbiyâdan sonra eşref-i benî Âdem idüb adl ve dâdlarıyla mahlûkâtı ıslâh eyledi ve hamd-i nâ-mahdûd ve dürûd-ı hoceste vürûd-ı gayr-ı ma'dûd ol Vâcibü'l-Vücûd-ı zü'l-menni ve'l-cûdîla mutlak ve ma'bûd-ı bî'l-hak ki, şâhân ulu'l-iktidârı zâhib-i mezâhib-i Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat etmek ile, ahkâm-ı cumhûr-ı ehl-i İslâm'ı sünnet-i selef-i sâlihîn ile ihkâm edüb râfız-ı kavâid-i bida ve rafz eyledi. Ve esnâf-ı salât ve envâ-ı tahiyât ol Nebiyy-i Ekrem ve Habîb-i Mükerrrem Muhammed Mustafâ ve Rasûl-i Müctebâ'ya ki, ridâ-i "levlâk" ile mürtedâ ve hilye-i hâtem-i "lâ nebiye ba'dî" ile mütehallîdir. Sallallâhu aleyhi ve alâ âlihî ve evlâdihî ve ashâbihî's-sâbıkîn fi mizmâri'l-belâğati ve'l-mürşidîn li-erbâbi'l-fevâyidi.

Ve ba'd:

Vaktâkim Cenâb-ı bî-çûn Kur'an-ı Azîm ve Furkân-ı Kerîm'inde: "Hüvellezî ersele Rasûlehû bî'l-hüdâ ve dîni'l-hakkı li-yüzhirahû ale'd-dîni küllihî"¹⁹ âyet-i i'câz-gâyeti ile izharını va'd eylediği dîn-i mübîni a'nî millet-i İslâm'ı tahkîken li-va'dihî'l-kerîm ve incâzen li- kavlihi'l-kadîm gayrı edyân üzerine izhar edüb bi-hamdihî Teâlâ ashâb-ı güzîn ve kibâr-ı tâbîn ve tebâ-i tâbîn ve selef-i sâlihîn tâ zamân-ı Rasûl-i Rabbi'l-âlemîn'den beri ((1b)) te'yîd-i dîn-i metîn ve teşyîd-i şer'-i mübîn edüb, hüsn-i sa'yeleri karîn ve himmet ve ihtimamları muîn olmak ile erkân-ı dîn-i Ahmedî ve ahkâm-ı şer'-ı Muhammedî bir derecede müeyyed ve bir tabakada müşeyyed oldu ki; "Keennehû bünyânun marsûs"²⁰, "lâye'tîhi'l-bâtılı min beyni yedeyhi ve lâ min halfihî"²¹ âyet-i kerîmesine mazhar ve mâsadak oldu. Mîe-i râbia evâilinde devlet-i Abbâsiye'de nâgâh Râfıza demekle ma'rûf bir tâife-i muârıza zuhûr edüb, kizb-i zâhir ve te'vîl-i fâside mebnî bazı kelimât-ı fâside ve i'tikâd-ı kâside ihdâs eylediler ki, hânedân-ı nübüvvet ve ehl-i beyt-i hazret-i risâlete isnâd edüb, şer'-i seyyidi'l-mürselîn ve dîn-i rasûl-i Rabbi'l-âlemîn'de rahne ve ihtilâl peydâ ideler. Heyhât heyhât eltâf ve inâyet-i Rabbi'l-âlemîn bu ümmet hakkında oldur ki, bir tâifenin dil-i fâsidleri cadde-i savâbdan ve savb-ı sıhhat ve sedâddan fesâd-ı i'tikâda münharif olsa bir tâifeye dahî te'yîd-i ilâhî karîn ve fırsat ve nusratı muîn eyler ki, râh-ı rastı firak-ı dâlleye gösterüb mezheb-i hakkı tecdîd ve te'kîd ideler. Bu kelamı muhakkık ve bu manayı musaddık; "velevlâ defullâhî'n-nâse badahum bi-ba'dın le-fesedeti'l-ardu velâkinnellâhe zû-fadlın alc'l-

¹⁹ Âyetin meali şöyledir: "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur." Fetih (48), 28.

²⁰ Âyetin tamamının meali şöyledir: "Allah, kendi yolunda kenetlenmiş bir yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever." Saff (61), 4.

²¹ "Ona öntünden de ardından da bâtil gelemmez." Fussilet (41), 42.

âlemîne²²” âyet-i kerîmesidir. Bi-inâyetillâhi teâlâ; “Lâ yezâlu tâifetün min ümmeti zâhirîne ale'l-hakkı hattâ ye'tî emrullâhi²³” hadîs-i şerîfi muktezâsınca ki, ma'nası “Benim ümmetimden bir tâife hakk üzerine zâhir ve kâim olmaktan zâyil olmaya. Hak Teâlâ'nın kıyâm-ı kıyâmete ((2a)) emr-i şerîfi oluncaya değin” demektir. Hiçbir asır dânişmendân-ı dindâr ve sulehâ-yı takvâ-güzâr ve fukahâ-yı perhîzkâr ve şâhân-ı ulu'l-iktidârdan hâlf olmayub, bunları nûr-ı takvâ ve hükm-i fetvâları ve şâhân-ı İslâm'ın kahr ve galebe ve heybet ve salâbetleri bercekâtında ehl-i ibâhat ve evbâş-ı a'lâ tâife-i Şîa-i şekâvet-nihâd hemçû bûm u huffâş gözlerin yumup geçtiler, baki kalanı dahî mezheb-i bâtıllarını izhâr edemeyüb, şîar-ı Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat işâr eylemişler idi. Mîe-i âşira evâilinde bilâd-ı Acem'de kesret-i kıtâl ve vefret fitne ve ihtilâl sebebi ile, ol diyârda olan Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat inkırâz ve etbâ ve eşyâna teferruk âriz olub, hadîs-i nebevî şehâdeti ile ki, cânib-i şarka işâreten: “el-fitnetü hâhünâ min haysü yattaliu karnâ's-şeytân²⁴” buyurmuşlardır.

Ol diyar ahâlisinin dil-i fâsidleri fitne ve fesâda mâyil olmağın erâzil-i nâsdan bir nice ehl-i fesâd Erdebil Şeyhi Şeyh Haydar oğlu İsmail'i serdar edinüb, ümmet-i din üzerine bağı ve hurûc eylediler. Şâm-ı Şerîf gurbunda cebel-i Benî Âmir'den ki, kenî Şîa ve menba-i rafızdır, serdâr-ı ehl-i cidâl kıdve-i eimme-i dalâl Abdu'l-Âl nâm bir râfizî melun İsmail'e karîn ve ol mezheb-i bâtılı işâatta zahîr ve muîn olub, şeyhülislamı nâmına şeyhü'l-kefereleri oldu. “fî kulûbihim marazun fe-zâdehümüllâhu marazan²⁵” ulemâ-i Ehl-i Sünnet ve'l-cemaatı katl-i âm etmek ile ırk-ı sünnet bîh ve bütünden munkatî' olub, bakıyyeti's-süyûf olanları dahî havf-ı ((2b)) cân ve mal ve bîm-i katl-i ehl ü iyâlden teşeyyu' eylediler.

Eğerçi, hilâfet-penâh melâyik-sipâh Sultan Selim-şah aleyhi rahmetü'l-meliki'l-ilâh sa'y-ı belîğ ve himmet-i bî-dirîğ edüb İsmail'in tâcını başına dar ve âlemi gözüne tenk ve târ eyledi ve sultan-ı sâhib-kırân güzîde-i âl-i Osman el-muhtass bi-mezîdi inâyeti'l-Meliki'l-Mennân Sultan Murad Hân'dan (?) ikdâm-ı tâm edüb havza-i hîmîlerinde olan memâlik-i mahrûselerinin bir nice bilâd ve bukâtı bilâd-ı İslâmiyyeye muzâf eyledi. Velâkin vücûd-ı hasîs ve nefsi-i habîslerini sahîfe-i rüzgârdan kal' ve kam' ve hakk ve ref' etmek müyesser olmayub, ile'l-ân yüzyıldan mütecâvizdir ki, alâ rüûsi'l-işhâd menâbir ve menâr ve kûçe ve bazarda sebb-i sahabe-i kirâm ve kazf ve la'n-i ümmi'l-mü'minîn Âyişe-i Siddîka ve şetm ve ta'n-ı

²² “Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmının kötülüğünü diğerleriyle savması olmasaydı, celbete yeryüzü altüst olurdu. Lâkin Allah, bütün insanlığa karşı lütuf ve kerem sahibidir.” Bakara (2), 251.

²³ “Kıyametten önce, ümmetimden bir grup hak üzere olmaya devam edecektir.” İbn Mâce, *Sünen*, Bâb 1, no: 6.

²⁴ “Fitne, şu tarafta (yani) şeytanın boynuzlarının çıktığı yerdedir.” Müslim, *Sahih*, Salât 5.

²⁵ “Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır.” Bakara (2), 10.

eimme-i dîn ve buğz ve adavet-i ulemâ-i ehl-i yakîn ederler. “kâtelehümullâhu ennâ yü’fekûn²⁶”

Hafî değildir ki, devlet-i Benî Ümeyye’de selâtîn-i Emeviyye tevâbi ve levâhıkıyla kemâl-i asabiyet ve inâd ve nihayet-i gümrâhi ve fesatlarından tezevvüc-i betûl amm-î zâde-i Hazret-i Rasûl Esedullâhi’l-Gâlib Ali b. Ebî Tâlib Hazretlerine şçtm ve ta’n ederler idi. Bin ay tamam oldukta devletleri munkarız olub, ke enlem yekûn oldular. Bu tâyife-i şenâet-nihâd ve fâsidu’l-i’tikâdın zuhûr-ı devletlerine yüz altı yıldır bin aydan mütecâviz olmuştur.

İnşellâh pâdişâh-ı heft millet nevâzende-i kavâid-i şerîat güdâzende-i ehl-i ilhâd ve ibâhât râfi-i livâ-i velâyet, vâli-i serîr-i hilâfet mâlik-i şehz ve diyâr-ı şehz-i yâr Kâmkâr Hazretleri himmet-i kâfi ve rağbet-i ((3a)) vâfi ile bu tâife-i dalâlet-disâr ve şekâvet-şîârın vücûd-ı bî-sûdlarını sahîfe-i rûzgârdan hakk ve ğubâr-ı mezheb-i reddiyelerini safahât-ı sudûr-ı âlemiyândan izâle ve münfek kılmaya hâzım ve câzım olurlarsa, devlet-i hümâyûnlarında asâkîr-i İslâm’a feth ve zafer kalb-ğâh ve nusret ve fırsat cenâh ve hemrâh olub serdâr-ı ulu’l-ihtirâm kâsar-i a’lâmi’l-a’dâi bi’r-re’yi’t-tâm, es-sâi li-ikâmeti deâim-i ehli’l-İslâm” düstûr-ı mükerrrem şîr-i müfahham Sinan Paşa yesserallâhu mâ yeşâ, şemşir-i ateş-bâr ve tab-ı sâika-kirdâr ile arsa-i kâr u zâr ve girûdârda nice şehir ve diyârını yakub yıkub bîh-i saht-ı dirah-ı rafz ve ilhâdî arâzi-i şûrengiz-i Acem’den kal’ edüb mahalline Nihâl-i şerîat-i Muhammedî ve nihâl-i nahl-i bârâver-i sünnet-i selef-i sâlihîni ğars ve hıyâz-ı adl ve dâd-ı Sultan Ahmedî ile neşv ü nemâ verüb: “yebasullâhu alâ külli re’si mîfeti senetin men yüceddidü lchâ dînchâ²⁷” hadîs-i şerîfi mazmununa mâsadak ve mazhar olalar. Bu tâyife-i dalâlet-âyinin ve emsâlinin eğerçi ulemâ-i kibâr ve fudalâ-i ulu’l-ebşâr ale’l-vechi’l-muhtâr fetevâ-yı şerîfe verüb küfr ve dalâletlerini mufassalan beyân etmişlerdi.

Ammâ bu hakîr dahî ğuzât-ı müslimîne iânet ve mezheb-i hakka nusret ve himâye ve ashâb-ı güzîne gayret ve hamiyet kütüb-i mu’teberada tefsîk ve tekfîrlerini mûcibe fâl-i şenâ ve akvâl-i fazîaları ki, zıkr olunmuştur. Bu risâle-i şerîfede cem’ ve ketb edüb Kur’ân-ı Azîm ve Furkân-ı Kerîm’den ve hadîs-i şerîfden bazı edille-i kâtia-i gayr-ı mezkûr ve berâhîn-i sâtia-i gayr-ı mükerrer ((3b)) istinbât ve istihrâc cyledim ki, ark-ı şübhe bi’l-küllîye munkatı’ olub, ğuzât-ı müslimîn bunların mukatilini katl ve istinsâl eylemeyüb emvâl ve erzâkını mûbeynlerinde tevzi’ ve taksîm eylemekde mütereddid olmayalar. Gayet-i mesûl ve nihâyet-i me’mûl oldur ki, pâdişâh-ı a’zam ve şâhenşâh-ı muazzam mâlik-i rikâbi’l-ümem sâhibü’s-seyf ve’l-kalem halifetullâhi fi’l-âlem sultânü’l-bahreyn ve hâdimü’l-haremeyni’ş-şerîfeyn Hazret-i Hüdâvendigârın rikâb-ı hümâyûnlarında mevkî-i kabûlde vâki olub, rûz-ı cezâda sahabe-i kirâm ve cimme-i izâm hürmetine bâis-i necât ve mûcib-i irtifâ-i derecât ola. Âmîn Yâ Muîn.

²⁶ “Allah onların canlarını alsın. Nasıl bu hale geliyorlar?” Münâfîkûn (63), 4.

²⁷ Ebû Dâvud, *Sünen*, Melâhim I.

Kıta:

“Men hod çi kesem ki der şumârî bâşem
Yâ der saf-i ehl-i dil süvârî bâşem
Maksûd hemînest ki der sahb-ı nebî
Güyem sohen-i çend ü be-kârî bâşem²⁸”

Ve bu risâle-i şerîfeyi fusûl-i erbaa üzerine tertîb ve taksîm ettim: Fasl-ı evvel: Umûmen ashâb-ı kirâm, husûsen hulefâ-i bâ-ihtirâm hakkında vârid olan âyât ve ehâdisin zikr ve beyânındadır. Fasl-ı sâni: Bu tâyife-i dalâlet-şîârın bazı evdâ-ı şenâlarını zikr ve beyân eder. Fasl-ı sâlis: Bu fırka-i dâlleyi edille-i kâta ile tefsîk ve tekfîrleri beyânındadır. Fasl-ı râbi: Bade'l-ikfâr terettüb eden mesâyil-i feriyenin beyânındadır.

FASL:

Ashâb-ı Rasûl-i Ekrem hakkında vârid olan âyât ve ehâdisin beyânındadır. Hafî buyrulmaya ki: “ve seyüccennebühe'l-etkallezî yü'tî mâlehû yctezekkâ²⁹” âyet-i i'câz-simâtî Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk hakkında nâzil ((4a)) olduğuna fudalâ-i din ve küberâ-i chl-i yakîn a'nî cumhûr-ı müfessirîn ittifâk etmişlerdir. Ve bu mevzûda dahî: “inne ekrameküm indellâhi etkâküm³⁰” âyet-i kerîmesi vârid olub evvelen mezkûr olan âyet-i şerîfe delâleti ile Hazret-i Sıddîk cümle ashâb-ı Rasûl-i muazzam'ın etkâsı olub ve âyet-i sâniye delâleti ile her ittikâ indellâh ekrem olucak Kur'ân-ı Azîm ve Furkân-ı Kerîm'den bu iki âyet-i kerîme şâhid-i adl olub, Sıddîk-ı Ekber, Habîbullâh'a ile mukarreb dergâh-ı lî-maallâh Muhammed Mustafâ ve Rasûl-i Müctebâ ümmetinden cfdal ve Ekrem ve beyne'l-enâm mükerrerem ve müfahham idiğü sâbit olur.

Ve Hazret-i Ebu'd-Derdâ'dan mervîdir ki: “Bir kere Hazret-i Rasûl beni Hazret-i Sıddîk'ın önünce yürürken görüb: “Yâ Eba'd-Derdâ, e temşî emâme men hüve hayrun minke fi'd-dünyâ ve'l-âhireti, mâ talaat şemsün ve lâ ğarabet alâ racûlin cfdalü min Ebî Bekrin.” deyu buyurdular.” der. Manası budur ki, “Yâ Eba'd-Derdâ, dünyada ve âhirette senden cfdal kimsenin önünce mi yürürsün? Enbiyâ ve rusûlden sonra Ebû Bekir'den cfdal bir ferdin üzerinc güneş ne doğmuş ve ne de dolanmıştır” demektir.

²⁸ Müellifin kıta dediği ancak görüldüğü üzere rübai olan bu Farsça şiirin anlamı şöyledir:

“Ben kim oluyorum ki, tanımıp sayılayım,
Ya da gönül ehlinin safında bir süvari olayım.
Maksadım şudur, Hazret-i Peygamber'in ashabı hakkında
Birkaç söz söyleyeyim de bir işe yarayayım.”

²⁹ “Temizlenmek üzere malını hayra veren iyiler ondan (ateşten) uzak tutulur.” Leyl (92), 17-18.

³⁰ “Muhakkak ki, Allah yanında en değerli olanınız, ondan en çok korkanınızdır.” Hucurât (49), 13.

Ve bir hadîsde dahî: “Ene ve Ebû Bekr, ke-feresey rihânin lev sebakanî le-ementü bihî velâkin sebaktühü ve âmenc bi³¹” vârid olmuştur. Manası; Ben ve Ebû Bekr iki serû'l-adv ve yüğrük atları gibi idik. Ol beni geçse ben ona iman getürürdüm ve lâkin Ben onu geçtim. Ol bana iman getürdü, demektir.

Ve Habîbullâh Hazret-i Risâlet-penâhın maraz-ı mevtime Bilal ezan okuyub, Hazret-i Rasûl beden-i şerîf ve unsur-ı latîflerinde ((4b)) imâmete kudret ve pişvâlîğe miknet ihsâs edemeyub ashabdan Abdullah b. Rebîa'ya: “Var Ebû Bekr'e de, halka namaz kıldırın.” deyu emir eylediler. Hazret-i Abdullah varub gördü, Sıddîk gayib ve ashâb-ı kirâm müctemi' ve hazırlar ve kudûm-ı Hazret'e muntazırlar. Hazret-i Ömer'e hitâb edüb: “Yâ Ömer halka namaz kıldır” dediler. Hazret-i Ömer, bu emrin sudûrunu Cenâb-ı Risâlet-penâh'dan zannedüb, imâmete ikdâm ve salâta şürû' ve kıyâm gösterib tekbir eyledi. Sadâları Hazret-i Rasûl'ün sem'-i mübareklerine vâsıl olduğu gibi üç kez: “ye'bellallâhu ve'l-mü'minûne illâ Ebâ Bekrin³²” deyu buyurdular. Manası Ebû Bekir'den gayrı kimesne imamet eylemeği Cenâb-ı Hazret-i Hak Celle ve Alâ revâ görmecz ve âmme-i müslimîn ve cumhûr-ı muvahhidîn dahi revâ görmezler demektir.

Ve Hazret-i Ebû Hureyre'den rivayettir ki: Kâle: “Kâle Rasûlullâhi sallallâhu aleyhi vesellem: men esbaha minküm el-yevme sâyimen. Kâle Ebû Bekr: Ene. Kâle femen tebia minküm el-yevme cenâzeten. Kâle Ebû Bekr: Ene. Kâle: Femen etame el-yevme miskînen. Kâle Ebû Bekr: Ene. Kâle: Femen âde minküm el-marîda. Kâle Ebû Bekr: Ene. Kâle Rasûlullâhi sallallâhu aleyhi ve sellem: Mâ ictemeanne fî racûlin illâ dehal-e'l-cennete³³” Manası “Bugün Hazret-i Rasûl-i Müctebâ sallallâhu aleyhi vesellem meclis-i şerîflerinde; “sizden bugün kim sâim oldu? deyu sual buyurdularında, Hazret-i Sıddîk: “Ben oldum” deyu cevap verüb; “Ya bugün kim cenaze namazını kıldı ve kim bir miskin itâm eyledi ve kim ıyâdet-i marîz eyledi? deyu sual eylediklerinde, Hazret-i Sıddîk her birinde: “Ben eyledim” deyu cevap verdiler. Ba'dehû Hazret-i Rasûl: “Bu zikr olunan hısâl-i hasenc bir ferdde cem' olmaya, illâ cennete dâhil olur” deyu buyurdular. ((5a)) Ve bir hadîsde Hazret-i Enes nakl edüb:

“İnne Rasûlullâhi aleyhisselâm kâne yahrucu ilâ ashâbihî mine'l-muhâcirîne ve'l-ensâri felâ yerfuc tarafchû evvelen illâ ilâ Ebî Bekrin ve Ömera kânâ yenzurâni ileyhi ve yenzuru ileyhimâ ve yetebessemâni ileyhi ve yetebessümü ileyhimâ hâssaten ve ilâ sâiri ashâbihî âmmeten.³⁴” Deyu rivâyet buyurdular. Manası: Hazret-i Rasûl aleyhisselâm ashâb-ı kirâm mecmâına çıktuklarında muhâcirîn ve ensârdan Hazret-i Sıddîk ve Hazret-i Fâruk'dan gayrı kimesneye

³¹ Ez-Zerî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr, *Naktu'l-Menkül ve'l-Mehki'l-Mümeyyiz Beyne'l-Merdûdi ve'l-Makbûl*, thk. Hasan es-Semâi, Dâru'l-Kâdirî, Beyrut 1990, I, 104 (Hadis no: 147).

³² Yakın anlamdaki bir hadîs için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 34.

³³ *Müslim*, Fezâilü's-Sahâbe 4 (Hadîs no: 11).

³⁴ Bu hadîsin kaynağına ulaşamadık.

evvelâ ref'-i taraf buyurmazlardı. Bunlar Hazret-i Rasûl'e nazar ederler idi. Ve Rasûl Hazreti dahi bu ikisine nazar ederdi. Ve bu ikisi Hazret-i Rasûl'e tebensüm eyler idi ve Hazret-i Rasûl dahi bu ikisine tebensüm ederler idi hassaten; vesâir ashâb-ı kirâma nazar buyururlar idi âmmeten, demektir."

İbn Ömer radiyallâhu anhumâ'dan mervîdir: Hazret-i Peygamber günlerden bir gün saadet hanelerinden çıkub mescid-i şeriflerine dâhil oldular. Şeyheyn-i muhteremeynin biri cânib-i yemîninde ve biri dahi taraf-ı şimalinde oldular. İki mübârek dest-i şerifleri ile ikisinin eline yapışub: "Hâkezâ nebasü yevme'l-kıyâmeti³⁵" deyu buyurdular. Manası: Bu heyet ve hâlet üzere ba's olunuruz, yevm-i kıyâmette demektir.

Ebû Saîd-i Hudrî'den Hazret-i Rasûl aleyhisselâm: "Mâ min nebiyyin illâ ve lehû vezîrâni min ehli's-semâi ve vezîrâni min ehli'l-arzı. Fe ammâ vezîrâye min ehli's-semâi fe-Cibrîlu ve Mîkâilu. Ve ammâ vezîrâye min ehli'l-arz fe Ebû Bekr ve Ömer.³⁶" buyurdular deyu mervîdir. Manası: Enbiyâdan hiçbir nebî yoktur, illâ ehl-i semâdan iki vezîri, ((5b)) ve ehl-i arzdan iki vezîri var idi. Amma benim ehl-i semâdan iki vezîrimin biri Cibrîl ve biri Mîkâil'dir. Ammâ ehl-i arzdan vezîrlerimin biri Ebû Bekr-i Sıddîk ve biri dahi Ömer-i Fâruk'dur, demektir.

Ve Hazret-i Emîru'l-Müminîn Ali radiyallâhu anh evladından Muhammed b. Hanefiyye nâm mahdûm-zâde'den mervîdir ki: Bir gün peder-i büzürgvârıma sual edüb Rasûl-i Mükerrer'in ashâbından hayırlısı kimdir? dedim. "Ebû Bekir", deyu buyurdular. "Ba'dehû kimdir?" dedim. "Ömer", deyu buyurdular. Üçüncüde "Osman" demeleri havfından "ba'dehû kimdir?" deyu sual cylemedim. "Yâ siz?" dedim. "mâ ene illâ racülün mine'l-müslimîne" dediler. Manası: "Ben değilim illâ müslimînden bir kimesneyim" demektir.

Ve bir hadîsde dahi, Hazret-i Rasûl-i Mükerrer, Hazret-i Sıddîk'a: "innellâhe a'tâke misle îmâni men âmene bî min ümmetî ve a'tânî misle îmâni men âmene bihî min veledi Âdeme.³⁷" deyu buyurmuşlardır. Manası: Allâhu Teâlâ sana ümmetînden bana iman getüren kimesneler imanı kadar iman verdi ve bana Benî Âdem'den Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücûd'a iman getüren kimesnelerin cemîsinin imanı kadar iman verdi demektir.

Ve Hazret-i Emîrü'l-Mü'minîn Ali'den Sıddîk-ı Ekber ile Fâruk hakkında mervîdir ki, Hazret-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem: "Hâzâni seyyidâ kühûli ehli'l-cenneti³⁸" deyu buyurmuşlar. Manası: "Bu iki kimesne, ehl-i cennet kühullerinin seydidir" demektir.

³⁵ el-Hâkim en-Neysâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1990, IV, 312 (Hadîs no: 7746).

³⁶ Tirmizî, *Sünen*, Menâkıb 17 (Hadîs no: 3680).

³⁷ Bu hadîsin kaynağına ulaşamadık.

³⁸ Tirmizî, *Kitâbu'l-Menâkıb* 16 (Hadîs no: 3664).

Ve güzîde-i havâs Sa'd b. Vakkâs rivayet eyler: Günlerden bir gün Nebiyy-i Muhtâr'ın meclis-i şerîflerinde tâyife-i nisâdan birkaç kimesne var idi. Rasûl-i Ekrem ile mükâleme ve muhâdese ederler idi. İttifâk esnâ-yı kelâmlarında ((6a)) Hazret-i Ömer çıka geldi. Heman sâat nisvandandan bir ferd kalmayub, ihticâba tebâdür edüb her biri verâ-yı hicâba dâhile oldular. Rasûl Hazretleri dönüb, Hazret-i Ömer'e hitâben: "vellezî nefsi biyedihî mâ lekıyeke'ş-şeytânü sâliken fecen illâ seleke fecen ğayra feccike"³⁹ deyu buyurdular. Manası ol Allah hakkı için ki, nefsim onun kabza-i kudretindedir. Şeytan hiç bu yolda sana mülâki olmaya. İllâ senin tarıkından gayı tarîka sülûk ede, demektir.

Ve Ebû Saîd-i Hudrî'den mervîdir: Hazret-i Rasûl: "men ebğada Ömera fekad ebğadanî ve men ehabbe Ömera fekad ehabbenî ve innellâhe teâlâ yübâhî'n-nâse aşıyyeten arafaten bi-Ömera hâssaten velem yebas bi nebiyyin illâ kâne min ümmetihi tehaddesc fein yekün ehadün minhüm fi ümmeti fehüve Ömeru fe kîle Yâ Rasûlellâhi keyfe yühaddisü fe kâle yetekellemü'l-melâiketü alâ lisânihî."⁴⁰ buyurdular. Manası: Bir kimesne Ömer'i sevse beni sever. Ve Ömer'e buğz eylese bana buğz eder. Ve tahkîk Cenâb-ı Vâcib celle zikruhü Arefe gecesi hassaten Ömer ile nâsa mübâhât eyler ve hiç birini teblîğ-i ahkâm için mebûs olmuş değildir. İllâ ümmeti içinde bir muhadde kimesne vardır. Eğer bir kimesne olursa benim ümmetinden evvel Ömer'dir, deyu buyurdularında; "Muhaddesliği ne cihettendir?" deyu sual eylediler. "Melâike kendi lisânı üzere tekellüm eder" deyu cevap buyurdular. Melâike lisânı üzere tekellüm eylemek lisân-ı şeriflerinden dâima kelâm-ı hak sudûr ve zuhûr bulmaktan ibarettir.

İmam-ı Tirmizî, Huzeyfe'den: "künnâ cülûsen inde'n-nebî aleyhisselâm fe kîle innî lâ erâ mâ kuddira lî bekâi fiküm faktedü billezînc min ba'dî ve eşâra ilâ Ebî Bekrin ve Ömera vehtedü bi hudâ Ammârin ve muhaddeseküm İbn Mesûd fesaddikûhu"⁴¹ ((6b)) dedi, deyu rivâyet eyler. Manası: Hazret-i Rasûl'ün sallallâhu aleyhi ve sellem meclis-i şeriflerinde oturur idik. Sizin mabeyninizde benim için ne kadar bâki kalmak mukadder idüğünü bilmem. Velâkin benden sonra kalanlara iktidâ eylesen, deyub Ebû Bekir ile Ömer'e işaret buyurdular. Ve Ammâr'ın hüdasıyla mühtedî olun ve İbn Mesûd size rivâyet eyledüğü hadîsleri tasdîk eylesen, demektir.

Ve İmâm-ı Tirmizî, Ukbetübnü Âmir'den: "lev kâne ba'dî nebiyyün le kâne Ömer ibnü'l-Hattâb"⁴² dediler, deyu rivâyet eder. Manası: Eğer benden sonra nebî gelmek mukadder imiş ise, Ömer b. el-Hattâb ola idi, demektir.

Ve Kur'ân-ı Azîm'de: "yâ eyyühennebiyyü hasbükellâhu ve menittebeake minc'l-mü'minîne"⁴³ âyeti Ömer hakkında nâzil olmuştur. Manası: "Ey Nebiy-yi

³⁹ Müslim, Fezâilü's-Sahâbe 22.

⁴⁰ Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed, *Mu'cemü'l-Evsat*, nşr. Târk b. Abdillâh – Abdulmuhsin b. İbrâhim, Dârü'l-Haremeyn, Kâhire 1415, VII, 18 (Hadîs no: 6726).

⁴¹ Tirmizî, Menâkıb, 16 (V, 609, h. No. 3662).

⁴² Tirmizî, Menâkıb, 18 (V, 619, h. No. 3686).

Hüdâ, sen âgâh ve mütenebbih ol ki, Hazret-i Hak ve Fâil-i Mutlak ve mü'mininden sana ittibâ ve inkıyâd idenler sana kâfidir.”

Ve İbn Mesûd hazretlerinden: “mâzîlâ eizzeten minkc esleme Ömer⁴⁴” demek mervîdir. Manası: Ömer radiyallâhu anih Müslüman olduğu vakitten beri biz yani fırka-i müslimîn azîz ve mükerrem olmaktan zâil olmadık, demektir.

İmâm-ı Buhârî, Hazret-i Enes'den rivâyet eder: Günlerden bir gün Rasulullâh cebel-i Uhud üzerine çıkub Sıddîk-ı Ekber ve Fâruk-ı Mükerrerem ve Osman-ı Zü'n-Nûreyn bilelerince çıktılar, cebel-i mübârek hareket edüb ağırdı. Rasûl-i Mufahham sallallâhu aleyhi ve sellem mübârek ayaklarıyla darb edüb: “üşbüt Uhudu femâ aleyke illâ Rasûlün ve Sıddîkun ve şehîdânî⁴⁵” deyu buyurdular. Manası, ızdırab etme yâ Uhud senin ((7a)) üzerinde değıldir illâ bir Rasûl ve bir Sıddîk ve iki şehid demektir.

Ve Kâdî İyâz, Şifâ adlı kitabında meclis-i Hazret-i Rasûl'e bir kere bir cenâze ihzar eylediler. Namazın kılmadı. “Kâne yebğudu Osmâne felyebğuduhu'l-lâhu⁴⁶” dediler, deyu rivâyet eyledi. Manası, Osman'a buğz eyler idi. Hak Sübhânehû ve Teâlâ ol sebebden bu şahsa buğz eyledi. Ona binaen namazını kılmadım, demektir.

Ve Hazret-i Talha b. Abdullah, Hazret-i Rasûl: “li-küllü nebiyyin refîkun ve refkî fi'l-cenneti Osman⁴⁷” dediler, deyu rivâyet eder. Manası her nebinin Cennette bir yoldaşı var, benim yoldaşım Osman'dır, demektir.

İmâm-ı Tirmizî, Abdurrahman'dan rivâyet buyururlar ki, kala-i Tebuk'e gaza etmek lâzım oldu. Beytül-mâl-i müslimîn derâhîm ve denânîrden ittîfâkan hâli bulundu. Techîz-i ceşşe ashâb-ı kirâmdan istiânnet edüb, Rasûl Hazretleri ümmetinden chl-i keremi tasadduka tahsîs eylediklerinde, Osman Hazretleri ayak üzerine durub: “Yâ Rasûlallâh, benim üzerime fî-sebîlillâh yüz dane deve lâzım olsun iktab ve hibâl ve girâreleriyle”, deyu yine oturdular. Ba'dehû yine tahzîz ve tahsîs buyurdular. Yine Osman Hazretleri kalkub: “Yâ Rasûlallâh, benim üzerime ihlas ve iktabıyla fî-sebîlillâh iki yüz deve lâzım olsun.” deyub, yine tahsîs buyurdular. Bu defa Osman: “Yâ Rasûlallâh, fî-sebîlillâh bana üçyüz deve lâzım olsun, cemî iktâbıyla” dediler. Bu defadan sonra gördüm, Rasûl-i Mufahham'ı minber-i şerîflerinde üç defa: “mâ alâ Osman mâ feale ba'de hâzâ⁴⁸” diyerek nâzil oldular, deyu rivâyet eder. ((7b)) Manası: Bu hasneden sonra Osman'ın aşıldığı üzerine olmaz, demektir.

⁴³ “Ey Nebi! Sana ve sana uyan müminlere Allah yeter.” Enfâl (8), 64.

⁴⁴ İbn Hibbân, *es-Sahîh*, III, 1403 (Hadîs no: 3650).

⁴⁵ İbn Hibbân, *es-Sahîh*, XIV, 415 (Hadîs no: 6492).

⁴⁶ Tirmizî, Menâkıb 19 (Hadîs no: 3709).

⁴⁷ Tirmizî, Menâkıb 19 (Hadîs no: 3698).

⁴⁸ Tirmizî, Menâkıb 19 (Hadîs no: 3700).

Sâhibü'l-Keşşâf ve İmâm-ı Evhâdî, Hazret-i İbn Abbas'dan rivâyet ederler: Hazret-i Emîrül-Mü'minîn Leysullâhî'l-Gâlib Ali b. Ebî Tâlib dört dirhem-i şerîye mâlik olub, birini gece ve birini gündüz ve birini gizli ve birini âşikâre sadaka eyledi. Şân-ı şerîflerinde: "ellezîne yünfikûne emvâlehüm bi'l-leyli ve'n-nchâri sirran ve alâniyeten felchüm ecrhum inde Rabbihim velâ hafvun aleyhim velâ hüm yahzenûn"⁴⁹ âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Manası: Ol kimesneler ki, fî sebîlillâh mallarını infâk eylerler, gecede ve gündüzde, âşikâre ve gizli. Onlar için, Allah katında ecr-i cezîl ve sevâb-ı cemîl var, demektir.

Hazret-i İmâm-ı Ahmed b. Hanbel, Sünen'inde Hazret-i Emîru'l-Müminîn Ali'den rivâyet eyler: Ashâb-ı ulu'l-elbâb bir gün Hazret-i Rasûl'e suâl edüb, "Sizden sonra kimi emir edinelim?" dedikde cevâb-ı bâ-savâb sürüb: "in tüemmirû Ebâ Bekrin tecidûhu zâhiden fi'd-dünyâ, râğıben fi'l-âhireti ve in tüemmirû Ömera tecidûhu kaviyyen emînen lâ yahâfu fi'l-İllâhi levmete lâimin ve in tüemmirû Aliyyen ve lâ erâküm fâiline tecidûhu hâdiyen mehdıyyen ye'huzu bikümü's-sırâta'l-müstakîm"⁵⁰ buyurdular. Manası: Ebû Bekr'i imam ederseniz emin ve dünyayı târik ve âhirete râğb bulursuz ve eğer Ömer'i emir ederseniz emin ve kavi ve târik-ı hakda levmi-lâimden hafv eylemez kimesne bulursuz ve eğer Ali'yi emir ederseniz edeceğimize mu'tekid değilim, hâdi ve mehdî bulur idünüz. Bir vecihle ki, elünüz alub târik-ı müstakîmi geçürür idi.((8a))

İmâm-ı Müslîm, Hazret-i Âyişe-i Sıddîka'dan rivâyet eder: Hazret-i Rasûl bir gün mübarek arkalarında kenarı dört parmak siyah bir abâ var idi. Taşra çıktılar nâgâh Hazret-i Hasan geldi. Ol abânın içine aldılar, ba'dehû Hüseyin geldi, onları dahi ol abânın içine idhal eylediler. Ba'dehû Fâtımatü'z-Zehrâ geldi, onları dahi ol şrefe nâyil eylediler. Ba'dehû Hazret-i Ali geldi, onları dâhil-i abâya idhal eylediler. Badezâ: "innemâ yürîdüllâhu liyüzhibe ankümü'r-ricse ehle'l-beyti ve yütahhiraküm tathîran"⁵¹ âyetini okudular.

Ve İmâm-ı Tirmizî, Câbir'den rivâyet edüb, Hazret-i Rasûl Gazvetü'l-Huneyn'de Hazret-i Ali ile hafıyyeten bazı esrar söyleşüb, meclis-i şerifleri bir mikdar uzadı. Bazı kimesneler amm-zâdesiyle müsâhebetleri uzadı, deyu söyleşdiler. Hazret-i Rasûl aleyhi's-selâm mütefettin olub: "mâ intecyühû velâkinnellâhe intecâhu"⁵² deyu, buyurdular der. Manası: "Ben mahfî söyleşmedim. Lâkin Allahu Teâlâ mahfî söyleşdi" demektir.

⁴⁹ "Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarfedenler var ya, onların mükafatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, üzüntü de çekmezler." Bakara (2), 274.

⁵⁰ İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, tah. Halil el-Meyyiz, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1983, I, 253.

⁵¹ "Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." Ahzab (33), 33.

⁵² *Tirmizî*, Menâkıb 21 (Hadîs no: 3726).

Ve İmâm-ı Tirmizî, Ümmü'l-Mü'minîn Ümmü Seleme'den radiyallâhu anhâ Rasûl Hazretleri: "lâyuhıbbü Aliyyen münâfikun velâ yebğuduhû mü'minun"⁵³ buyurdular, deyu rivâyet eder. Manası: Ali'yi münafık sevmez ve mümin buğz eylemez, demektir.

Ve Hazret-i Ebû Saîd-i Hudrî: "innâ künnâ le-na'rifü'l-münâfikîne mcâşira'l-ensâri yebğuduhum Aliyyebni Ebî Tâlib"⁵⁴ deyu buyurdular. Manası: Tahkîk biz tâyife-i ensâr münâfikîni bilir idik. Ali b. Ebî Tâlib'c buğz edüb sevmemekle, demektir.

Kâdı İyâz, Şifâ'da Hazret-i Rasûl: "izâ zükira ashâbî femsekû"⁵⁵ dedi, deyu rivâyet eder ki, manası: "Benim ashâbım zikr olundukda, dilinizi zabt eylen, mczemmetlerin eylemen, demektir.((8b))

Yine Şifâ'da menkûldür ki, Hazret-i Rasûl aleyhisselâm: "innallâhe ğafera li-chli bedrin ve'l-Hudeybiyeti eyyühennâsü ihfazü fi ashâbî ve ashârî ve ahtânî lâ yütâlibenneküm ehadün min hüm bi-muzlimetin feannahâ muzlimetün lâ yûhebu fi'l-kıyâmeti ğaden"⁵⁶ deyu buyurdular. Manası: Tahkîkan Allahu Teâlâ Bedir gazasında ve Hudeybiye gazasında olanları mağfîret eyledi. Ve âğâh olun kendi kendinizi tutun, yaramaz söz söylemekden benim ashabım hakkında ve damadlarım hakkında ve hiç biri rûz-ı cezâda sizden birinizden bir muzlimet talebini eylesünler, zira bunların hakkı gayrılar hakkına benzemez. Aslâ bağışlanmak ihtimâlî yoktur, demektir.

Ve yine Şifâ'da mervîdir ki, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem: "men sebbe ashâbî fealeyhi la'netullâhi ve'l-melâiketi ve'n-nâsi ecmaîne lâ yakbelu'l-İllâhu minhü sarfen ve lâ adlen"⁵⁷ deyu buyurdular. Manası: Bir kimesne benim ashabıma sebb eylese, Allahu Teâlâ'nın ve melâikenin ve Benî Âdem'in cemîan la'neti ol kimesnenin üzerine olsun. Hak Teâlâ tevbe ve istiğfarını ve nevâfilini kabul eylemez, demektir.

FASİ-I SÂNÎ

Bu fasıl tâyife-i Kızılbaş demek ile ma'rûf olan fırka-i dâlle ki, nefislerini Şîa-i İmâmiyye'ye nisbet ederler. Efâl-i şenâ ve akvâl-i nâ-pesendîdelerinden bazıını zikr ve beyân içündür. Cümle kabâyıhlarından biri budur ki: Bir avrata bir saate ve iki saate, bir güne ya bir haftaya muhassal ne kadar zaman isterlerse muvakkat nikah edüb, vakti tamam oldukda zevci talak vermeğe muhtaç olmayub nikah münfesihtir.

⁵³ Tirmizî, Menâkıb, 21 (Hadîs no: 3717).

⁵⁴ Tirmizî, Menâkıb, 21 (Hadîs no: 3717).

⁵⁵ Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi b. Abdulmecid es-Selefi, Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, Mavsîl 1983, X, 198 (Hadîs no: 10448).

⁵⁶ Hadîsin kaynağına ulaşamadık.

⁵⁷ "lâ yakbelu'l-İllâhu minhü sarfen ve lâ adlen" kısmı hariç hadîsin baş kısmının kaynağı şöyledir: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, XII, 142 (Hadîs no: 12709).

olur. Nâmına nikâh-ı mut'a derler. Hazret-i İbn Abbas'dan cevazına bir kavl nakl idüb ((9a)) sıhhat-i mezheblerine ol kavli medâr ederler. Cevabında deriz ki: İbn Abbâs'dan ol kavl nice mervî ise, rücûu dahi mervîdir. Hidâye'de tasrîh etmişdir. Ulemâ-i ümmetten bir ferd cevâzına zâhib olmuş değildir.

Bed'-i İslâm'da bir gazada Hazret-i Risâletten izin vârid olub feth-i Hayber gününde nikâh-ı muta'dan ve humur-ı ehliye eklinden men' buyurub tahrîm etmişlerdir. Buhârî'de Hazret-i Emîru'l-Mü'minîn Ali'den mervîdir ve biri dahî oldur ki: Namaz-ı Cum'ayı Cenâb-ı Vâcibu Mûteâl Celle Zâtuhû ani'z-zıddı ve'l-misâl: "Yâ Eyyühellezîne âmenû izâ nûdiye li's-salâti min yevmi'l-cumuati fesav ilâ zikrillâhi ve zeru'l-bey"⁵⁸ âyeti ile vâcib edüb, kılmasını alâmet-i îmân-ı kâmil eylemiş iken, bu fırka-i dâlle men' belki tahrîm ederler. Bu âyette zikrullâhdan murâd hutbe-i şerîfedir.

Pes, zikrullâh kıraat için bina ve ta'yîn olunan menâbirden hatibleri nâmına olan fasakanın zebân-ı habâis-feşânlarından nice kelimât-ı nâ-sczâ ve türrehât-ı nârevâ sâdir olub, musâhibân-ı Seyyidü'l-Beşer Ebû Bekr ve Ömer'e ve sâir ashâb-ı güzîn ve kibâr-ı tâbîn ve eimme-i dîne sebb ve ta'n ve şetm ve la'n ederler. Ve zalemc-i müstemîn dahî o makûle kelimât-ı kabîha istimâmını efdal-i a'mâl itikâd edüb, zu'mlarınca salât-ı cum'a sevâbını tahsîl etmiş i'tikâdında olub, şâdân ve handân müteferrik olurlar.

Kıta:

"Çi mezhebîst sahîh u çi milletîst temâm
Nikah-ı muta' helâl u namaz-ı Cuma haram"⁵⁹

Ve bir kabahatları dahî: "inneme'l-mü'minûnellezîne âmenû billâhi ve rasûlihî sümme lem yertâbü ve câhedü bi emvâlihîm ve enfüsihîm fi sebîlillâhi"⁶⁰ âyeti ile ki, manası îmân-ı kâmil ile mü'min ol kimesnedir ki, vücûd-ı ((9b)) vâcibe îmân getirüb, ba'dehü îmânlarında iştibâh eylemeyüb cihâd-ı billâh eyleye demektir. Cenâb-ı Vâcibü'l-Vücûd cihadı alâmet-i îmân-ı kâmil eylemiş iken, bu tâyife-i şenâ eğer namazı cemaat ile kılmak ve eğer salât-ı Cuma ve eğer cihâd bu cümlelerin meşruiyeti imam ma'sûm olmağa mevkûfdur. İmâm-ı ma'sûmun vücûdu müteffî olunca hiç birisi meşrû olmaz, cümlesi haramdır, derler.

Evvelen, cevâbında deriz ki: İmâm-ı ma'sûm olmak lâzım değildir. Kütüb-i kelâmîyyede mufassalan beyân olunmuştur. Ve sâniyen deriz ki: Hak Sübhânehü ve

⁵⁸ "Ey İman Edenler! Cuma günü namaza çağrıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişini bırakın." Cuma (62), 9.

⁵⁹ Farsça olan bu kıtânın anlamı şöyledir:

"Ne doğru bir mezhep! Ne mükemmel bir millet!
Muta nikahı helal, Cuma namazı haram."

⁶⁰ "Müminler ancak Allah'a ve Rasûlüne iman eden, ondan sonra asla şübheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla savaşırlardır." Hucurât (49), 15.

Teâlâ imam ma'sûm olsa salât-ı cumayı edâ edüb cihâd eylesen, ma'sûm olmasa eylemen haramdır, demedi. Belki bu fırka-i dâlle hevâlarına tâbi olub, istediklerin helâl iken haram ve istediklerin haram iken helâl ederler. Hiç birisinin aslı yok. Cümlesi mübteda-i fikr-i fâsidleri ve muhtera-i arâ-i kâsidleridir. Cenâb-ı Vâcib'in evâmiri ile mü'temir olmayub ferâiz-i şeriyye ki, ameli şeâir-i İslâmiyye'den ve i'tikâdi vücûb-ı zarûriyyât-ı dîniyyeden iken hevâlarına tâbi olub tahrîm ederler. Ve nehy ettüğü; menhiyattan müntehî olmayub, fâsık olduklarından gayrı muharremâtı istihlâl ve vâcibâtı tahrîm eylemek ile kâfir ve rûz-ı cezâda hâyib ve hâsir olurlar.

Cümle kabahatlarından biri dahî hulefâ-i selâsenin hakkıyyet-i hilâfetini inkâr edüb, hakk-ı hilâfet Emîrül-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib'indir, derler ve bu hususda Rasûl Hazretlerinden nass-ı celi iddia ederler.

Cevâbında deriz ki: Emr-i hilâfette Rasûl Hazreti bir ferde tansîs ve tasrîh edüb, fulan kimesne intikâlimde ve civâr-ı kudse irtihâlîmde sonra halîfe ((10a)) olsun demek vâki olmamıştır. İmâm-ı Tirmizî, Huzeyfe'den rivâyet edüb buyururlar ki: Bir gün Rasûl Hazretlerine; "Yâ Rasûlallâh! Nolaydı istihlâf edeydünüz" dediler. Cevâb-ı bâ-savâb buyurub: "in istahlefü fe asaytüm halîfetü azzebtüm ve lâkin mâ hadeseküm Huzeyfetü fekbilûhu ve mâ akraeküm Abdullâh b. Mesûd fekraûhu"⁶¹ dediler. Manası: İstihlâf eylesem, halîfeme âsi olsanız muazzeb olursuz ve lâkin Huzeyfe rivâyet eyledüğünü kabul edüb, Abdullah b. Mesûd size ta'lîm eyledüğünü vücûh-ı kıraat ile tilâvet eylesen, demektir.

Buhârî'de mervîdir ki: Hazret-i Abbâs, Rasûl'ün maraz-ı mevtinde Ali'ye: "Yâ Ali, vücûh-ı Benî Abdi'l-Muttalib'de hîn-i mevte olan alâyim ve emârâtı ben bilirüm. Ol makûle alâmâtı Rasûl-i Ekrem'in mübârek beşeresinde müşâhede ediyorum. Galiba dâr-ı fenâdan menzil-i bekâya rihlet eylemektir. Gel varalım emr-i hilâfetden sual edelim. Eğer yine Benî Hâşim'den olursa bilelim ve eğer âher kimesneden olursa söyleyelim. Bizi tavsiyet eylesün, dediklerinde: "Yâ Ammi! Suâl edüb dahi Rasûl bizi men' cdecek olursa, ebeden nâs bizi bir dahî hilâfetden behrever kılmazlar. Var sen suâl eyle, ben varub suâl eylemezim", dedi. Eğer emr-i hilâfetde tansîs ve vasiyet olsa, Hazret-i Emîrül-Mü'minîn Ali kendi hakkında varub nass-ı celi ile cevap verüb, Hazret-i Abbâs'a gayrı cevap vermeğe mütesaddî olmazlar idi.

Bu hususda tafsîl-i hâl bu gûne vâki olmuştur ki; Rasûl-i Hüdâ âlem-i kesâfetden rihlet edüb sefer-i kurb-ı dergâh eylediklerinde ashâb-ı güzîn techîz ve tekfîn mukaddemâtında iken tâife-i ensâr reisleri ((10b)) olan Sa'd b. Ubâde Hazretlerini halîfe eylemek kasdına Sakîfe-i Benî Sâide'de cem' oldukların Hazret-i Sıddîk istimâ edüb, Ömer Hazretleri ile cânib-i ensâra müteveccih olub, makâm-ı mezkûrda müctemi' oldular. Ensârdan biri ol meclisde bir hutbe-i belîğa inşâd edüb, muhâcirîne hitâben: "Sizin fazlınız ve dîn-i İslâm'a tekaddümünüz müsellemler. Velâkin bizim de hizmetimiz mübeyyen ve say ve kûşîşimiz mütebeyyindir. Bu dîn-i mübîn bizim muzaheret ve muâvenetimiz ile ve mutâbaat ve inkıyâdımız ile zuhûr

⁶¹ Ebû Dâvud et-Tayâlisî, *Müsned*, Dârul-Ma'rife, Beyrut ts., s. 59 (Hadîs no: 441).

ve istikâmet bulmuştur. Lâyık ve sezâvâr olan oldur ki, halîfe bizden ola.” dediklerinde Hazret-i Sıddîk cevap verüb: “Kelâmınız hak ve sıdktır. Her ne merite izzet ve rifat dersiniz lââyık ve sezâvârsız. Ammâ Hazret-i Rasûl aleyhisselâm: “el-eimmetü min kureyşin⁶²” buyurmuşlardır. Pcs halîfe sizden olmaya mecâl yokdur” dediklerinde; “Bir emîr sizlerden olursa, bir emîr dahî bizden olsun.” deyu tekrar meslek-i muârazaya münselik olduklarında, yine cevâb-ı bâ-savâb buyurub: “minnâ el-ümerâu ve minküm el-vüzerâ”⁶³” deyu tamam iltizam eyledikde ol meclisde olan kibâr-ı muhâcirîn ve ensârdan cem’-i kesîr Hazret-i Sıddîk’a müteveccih olub, kabûl-i hilâfet ricâsın eylediler. Ba’de müdâfaat kabul buyurub, ashâb-ı meclis ol hinde beyat eyleyüb ba’dehû istimâ eden gelüb beyat cyledi. Birkaç ay tevakkuftan sonra Hazret-i Ali, Benî Hâşim’i cem’ edüb, ba’de’l-işâ’ Mescid-i Ncbî’de gelib bey’at eyledi.

Peş Hazret-i Sıddîk’ın hilâfeti icmâ-i ashâb ile sâbit olmuş oldu. Vaktâkim, beden-i şerîflerinde rihlet ve Habîb-i Ekrem’e ((11a)) vuslat âlâyimin ihsâs eyledi ise, Osman’ı çağırub bir sahîfe yazdırub: “Var cumhûr-ı mü’minîne hitâben; halîfe, bu sâhifede olana beyat etmenizi emreyledi, de” deyucek Hazret-i Osman dahi sahifeyi hatm edüb, eline alub, “Halîfe bu sahifede olana beyat eylesünler, deyu emreyledi” deyu, ol meclisde olanlar vâhidin ba’de vâhidin beyat eylediler. Nöbet Hazret-i Ali’ye geldükde: “Bâya’nâ limen fihâ ve in kâne Ömer”⁶⁴” deyu buyurdular. Bunların dahi hilâfeti icmâ-i ümmet ile sâbit oldu. Ba’dehû Muğîre b. Şu’be ğilmânından Ebû Lü’lü nâm şahısdan zahm-ı hârde olub vefâtları muhakkak oldukda, hilâfeti altı kimesne beyninde ki, onlar Osman ve Ali ve Talha ve Zübeyr ve Abdurrahman b. Avf ve Sa’d b. Ebî Vakkâs’dır. Şu kelimaları ile vasiyet edüb cümlesi emr-i hilâfeti Abdurrahman’a tefvîz edüb; “Sizin muhtarınız cümlemizin makbûlûdür.” dediler. Bir nice gün müşâvereden sonra re’y Hazret-i Osman’a mukarrer olub, cümle ashâb beni eğer Hazret-i Emîrül-Mü’minîn Ali’dir ve eğer gayrıdır, Hulefâ-i Râşidîn’in evâmirine inkıyâd ve nevâhîsinden ictinâb edüb, her ne hizmet ki, emr etseler cân u dil ile telakki-i bi’l-kabul ederler idi. Eğer hakk-ı hilâfet kendülerin olmayub, Hazret-i Emîr’in olsa, hakkını gasb edüb almak ile, câbir ve gâsıb ve zâlim olmuş olurlardı. Hazret-i Ali bu kadar fazîlet ve şecaat ve kesret-i kabîle ve gayret-i aşîret ile zâlime niçün beyat ederler idi? Bâhusus kibâr-i Benî Hâşim cemîan cânib-i şerîflerinde idiler. Hatta Hazret-i Abbâs, ((11b)) hentüz Hazret-i Sıddîk’a beyat mukarrer olmadın “Yâ Ali uzad elini sana beyat edeyim. Rasûl’ün ammesi amm-zâdesine beyat eyledi”, desünler. Tâ ki, sana bir ferd muhalefet eylemeyeler” dedi. Ve Zübeyr b. Avâm Hazretleri aşere-i mübeşşereden ve Rasûl’ün akreb-i akâribinden olub, hadden efzûn şecaat ve şehâmet sâhibi iken sell-i seyf edüb, Ali’den gayrının imâmetine râzı değilim” dedi. Ve Ebû Süfyan, Mekke’nin emiri ve Benû Ümeyye’nin serdarı iken: “Yâ Benî Abd-i Menaf, kabîle-i

⁶² Buhâri, Ahkâm no 51; Tirmizî, Fiten no 46.

⁶³ Buhâri, Fezâlü’s-Sahâbe 5.

⁶⁴ Abdurrezzâk es-San’ânî Ebû Bekr b. Hemmâm, *Musannaf*, nşr. Habîbü’r-Rahmân el-A’zâm, el-Mektebetü’l-İslâmiyye, Beyrut 1405, V, 444.

Teym'den bir kimesne sizin üzerinize emîr olmaya razı mısınız?" deyu hilâfet-i Sıddîk'a adem-i rızâsını izhâr eyledi.

Emîrû'l-Mü'minîn tarafından bu kadar kuvvet ve kudret olub, Hazret-i Sıddîk bir zayıfu'l-hâl kalîlu'l-a'vân ve'l-ensâr iken, elinden hakkını gasb eyledi, demek Murtaşâ'nın şe'n-i kesîri'l-a'vân ve celîlü'l-ünvânlarına nakîsa olduğundan mâadâ, zevî'l-ukûl bu makûle türrehâtı ısgâ ve kabul eylemezler. Ve hulefâ-i selâsenin hakkıyyet-i hilâfetlerine bir delîl dahi oldur ki, her birisi zaman-ı hilâfetlerinde techîz-i ceş edüb, memâlik-i a'dâya irsâl eylediklerinde gûzât-ı dîn ve asâkir-i muvahhidîn bilâd-ı küffârı gâret edüb emvâl ve hazinelerini ganimet ve evlâd ve ensâblarını seby edüb, getürüb her birisinin zamân-ı hilâfetinde Hazret-i Emîr'e ve Sibteyn-i Mükerrermeyn ve sâir kibâr ve sığâra emvâl-i gânâim ve sebâyâdan hisse verdiler. Hattâ Sıddîk-ı Ekber zamân-ı şerîflerinde Benû Hanîfe sebâyâsından Hazret-i Emîrû'l-Mü'minîn Ali'ye câriye vâsıl olub, tescerrî eylediğinde Muhammed nâm mahdûm-zâdeleri ((12a)) ol câriyeden tevellüd edüb, ümmü'l-veledleri olmuş idi. Eğer hulefâ-i selâsenin hilâfetleri alâ sebîli'l-istihkâk olmasa hiç birisi ile Hazret-i Ali böyle muâmele edüb, zamanlarında seby olunan sebâyâdan ve sâir emvâl-i gânâimden hisse almayalar jdi.

Ve ol zamanda ki bazı eşkiyâ Hazret-i Osman'ı katl eylemek azimeti ile cetrâf ve cevânibden gelüb yirmi yedi gün devlet-hânelerinde habs ve hisâr eylediler.

Hazret-i Ali, âlât-ı zırhı vücûd-ı şerîflerine ârâste kılub Osman huzûruna gelüb: "Yâ Emîra'l-Mü'minîn taşrada azîm fitne var, emreyle ben bu bedbahtlar ile kıtal eyleyelim." dedikte, "Allâhu Teâlâ hasm ola ol kişiye ki, benim sebebimle yere bir damla kan dökse" deyu cevap verüb, Hazret-i Murtaşâ: "Yâ Rabbi, Sen âlîmsin ki ben emîrû'l-mü'minîn hakkında bezl-i makdûr edüb, kusur ve müsâhele eylemedüm" deyub, saadet hânelerine gitdi. Eğer Hazret-i Osman halîfe-i hakka olmasa Murtaşâ bu vecihle muâmele etmeyeler idi.

Ve hakîkat-ı hilâfetin bir delili dahi oldur ki: Cenâb-ı bî-çûn, Hudâ-yı bî-zevâl celle celâluhû dîn-i İslâm'ın gayrı edyân üzerine izhârını va'd eyleyüb Kur'ân-ı Azîminde: "Hüvellezî ersele rasûlehû bi'l-hüdâ ve dîni'l-hakkı li-yüzhirahû ale'd-dîni küllihî⁶⁵" deyu buyurdular. Şek ve iştibah yoktur ki, Vâcibü'l-Vücûd'un izhârını va'd eylediği dîn-i İslâm'ın kemâl-i zuhûr ve galebesi Hazret-i Rasûl zamanında vukû' bulmuş değildir. Zira ahd-i şerîflerinde Cezîre-i Arab'dan gayrı diyâr fetih olunmayub, ekser bilâd-ı İslâm hulefâ zamanında meftûh oldu. Bundan özge zuhûr ve galebe nice olur ki, edyân-ı muhâlif erbâbından bir nice şâhân-ı ulu'l-iktidârın ((12b)) tâc ve tahtını târâc ve emvâl ve hazînesin ganimet edüb, evlâd ve ensâbını tezlîl ve tahkîr eyleyüb esir eylediler. "men necâ bi-re'sihî fe kad rabaha" mazmunuyla âmil olub, terk-i mukâtele eyleyenlere cizye tahmîl edüb, her ne makûle tekâlif-i şâkke teklîf eylediler ise, cân u dil ile kabul eylediler.

⁶⁵ Âyetin meali şöyledir: "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberini hidâyet ve hak dîn ile gönderen O'dur." Fetih (48), 28.

Ve bir delîl-i âhar dahî budur ki: “senürîhim âyâtinâ fi'l-âfâkı ve fi enfüsîhim⁶⁶” âyet-i kerîmesi ki, manası tahkîk göstersek gerekdir, onlara yani ashâb-ı Muhammed'e âyâtımızı âfâkda ve enfüslerinde demektir. Sâhibü'l-Keşşâf, âyâtın âfâkda rü'yeti bu dînin aktâr-ı arzda şüyû' ve intişândır. Enfüslerinde rü'yeti duafâ-i müslimîn ki, Arab-ı Mekke-i Mükerreme'dir. Memâlik-i ağniyâya mâlik olmakdır, deyu buyurmuşlardır. Bu mananın tahkîki, hulefâ-i selâse zamanında oldu. Hatta Selmân-ı Fârisî memleket-i Kısra'da hâkim olub ve Muğîra b. Şu'be Kûfe ve a'mâl-i Kûfe'ye ki Numân b. Münzir memâlikidir, hâkim oldu. Ve Muâviye saâlik-i Arab'dan iken tahtgâh-ı Kaysar olan Şâm-ı Şerîf'e ve Amr b. e-As Mısır'a hâkim ve vâli oldular. Bundan kavî delil olur mu?

Ve hakikat-ı hilâfet-i hulefâ-i selâsede bir delîl dahi oldur ki: Sûre-i Tahrîm'de Hazret-i Hak Celle ve Alâ: “ve iz eserra'n-Nebiyû ilâ bazı ezvâcihî hadîsen felemmâ nebbeet bihî ve ezherahullâhu aleyhi arrefe badahû ve a'raza an bazın⁶⁷” âyeti ile ki, manası: Vaktâkim Rasûl-i Mükerrrem, bazı ezvâcına yani Hafsa'ya sırran bazı kelâm edüb, onlar dahi Âyişe-i Sıddîka'ya haber verüb Cenâb-ı Vâcib-Teâlâ ((13a)) Rasûl-i Müfahham'a Hafsa'nın ifşâ-yı sır eylediğini i'lâm eylediyse Rasûl-i Muhterem dahi Hazret-i Âyişe'yi bazı hadîsden âgâh eyledi, demektir. Rasûl-i Hüdâ, Hafsa'ya: “Benden sonra Ebû Bekir ve Ömer halîfe olurlar” demiş idi.

Ve bir rivâyette müfessirîn; “hadîsden murâd bu kavildir” deyu buyurmuşlardır. Pes, hulefânın imâmetlerini inkâr, mücerred dalâlet ve ceahletlerinden sâdır ve nâşidir.

FASL-I SÂLİS:

Fırka-i dalâlet-şîar ve şekâvet-disâr tâife-i Kızılbaş demekle ma'rûf ve meşhûr olan eşhâs ki, nefislerini fırka-i dâlleden Şîa-i İmâmîyye'ye nisbet ederler. Ulemâ-i ümmetten nakl ile ve âyât-ı kerîmeden edille-i kâtia ile tekfir ve tadrîlleri beyânındadır:

Hafî buyrulmaya ki, bu fırka-i dâllenin gulâtı ki, Hazret-i Hüdâ-yı Mütêâl, Emîrül-Mü'minîn Ali ve evlâdında hulûl etmişdir, derler. Bu makûle mu'tekad-i fâsidi mezheb ittihâz eden eşhâs kâfir ve indallâh hâyib ve hâsirlerdîr. Ve hakk-ı Risâlet, Ali'nindir. Hazret-i Rabbu'l-Erbâb, risâleti Ali'ye göndermiş idi. Hazret-i Cibrîl-i Emîn galat edüb, Hazret-i Muhammed'e ilettiler, dediklerinde dahi kâfirlerdîr.

Ve Bezzâziyye'de: “yecibü ikfâru'r-ravâfızı fi kavlihim bi-intikâli teâlâ ile'l-eimmeti ve inne cibrîle ğalata” buyururlar. Manası: Râfizîleri ikfâr vâcibdir. Cenâb-ı Hüdâ, eimme-i isnâ aşerede hulûl eyledi. Ve Hazret-i Cibrîl-i Emîn teblîğ-i risâlette ğalat eyledi, dediklerinde, demektir. Zira Cenâb-ı Hüdâ bir ferde hâl veya

⁶⁶ Fussilet (41), 53.

⁶⁷ “Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber'e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vaz geçmişti.” Tahrîm (66), 3.

bir ferde mahal olmakdan sâha-i sübhânîleri âlî ve Cibrîl-i Emîn'in ğalat eylemekden şân-ı şerîf-i emânet-şîârları müteâlfidir. Teâlâ şe'nühû: "ammâ yekûlu'z-zâlimûne uluvven kebîran"⁶⁸ Aceb, cehâlet ve ğarîb-i ((13b)) hamâkatdır ki, Rabbu'l-İzzet, Hazret-i Ali ve evlâdında hulûl eyledi, demek ile Hazret-i Eimme-i İsnâaşar için ulûhiyyet davası eylediklerinden sonra, nübüvveti Hak Celle ve Alâ, Hazret-i Ali'ye göndermiş idi. Cibrîl-i Emîn ğalat eyledi, demek ile inkâr-ı risâlet edüb, kâfir olduklarından gayrı, kelîmât-ı mütenâkîza tefevvüh etmek ile udhuke-i âlem olurlar ve bu fırka-i küfrânînin küfürlerini muktazî olan evdâ-i şenâlarından birî dahi oldur ki: Şehleri olan cebâbîreye secde-i ibâdet edüb, mukâbelesinde sevâb ricâ ederler.

Pes, ol ecilden eşedd-i küfürle kâfir olurlar ve küfürlerini mücib olan umûrun biri dahî oldur ki; Hulefâ-i Selâseyi ikfâr edüb, hilâfetlerini inkâr ederler. Bu bâbda iki fırka olurlar. Bir fırkası ki, elan mevcut olan hazeledir. Eliyâzübillâh. Hulefâ-i Selâse, asla imana gelmediler, derler.

Ve bir fırkası dahi, eğerçi İslâm'a gelmişlerdir. Feammâ hilâfet Murtazâ'nın hakkı iken bunlar elinden gasb edüb, almak ile kâfir oldular, derler. Ve ashâb-ı Rasûl'ü bazısını Sıddîk'a beyat edüb, Ali'ye muhalefet eylediler, deyu tefsîk, belki tekfir ederler. Ve bazısını dahi Hazret-i Ali ile mukabele ve mukâtele eylediler, deyu tekfir edüb, küfür ile seb ederler.

Hatta Sâhib-i Tecrîd aleyhi ğadabu'r-Rahmân âhir-i Tecrîd'inde: "ve muhâlîfû Aliyyin fesakatün ve muhâribûhu keferattin" demiştir. Cevâb verüb, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat cânibinden iderüz ki, ulemâ ihtilâf etmişlerdir. ((14a)) Ki, âyâ sebb-i şeyheyn ve imâmetlerini inkâr küfür müdür? Değil midir? Bizim cimmemiz katında bilâ-hilâf küfürdür. Hattâ Hulâsatu'l-Fetâvâ'da: "izâ kâne yesübbü'ş-şeyheyne ve yelanuhumâ fehüve kâfirun" buyururlar. Manası: Bir kimesne kaçan şeyheyne yani Hazret-i Sıddîk ile Hazret-i Fârûk'a seb ve la'n eylese ol kimesne kâfirdir, demektir.

Fetâvâ-yı Zahriyye'de: "men enkerâ hilâfete ebî bekrin fehüve kâfirun" denilmiştir. Yani Sıddîk'ın hilâfetini (inkâr) eyleyen kâfirdir, demektir.

Bezzâziyye'de: "men enkerâ hilâfete ebî bekrin fehüve kâfirun, münkirü hilâfeti ömera kâfirun" denilmiştir. Manası: Hazret-i Sıddîk'ın hilâfetini inkâr eyleyen kâfirdir. Hazret-i Ömer'in hilâfetini münkir kâfirdir, demektir.

Hazret-i İmâm-ı Hüsâmüddîn Sânakî, Şerh-i Hidâye'de: "yecüzü kâtâlühüm biküllî mâ yecüzü kâtâlû keferatin bihî men yermi'l-benâdîka ve'l-mancînika ve ırsâle'l-mâi ve'n-nâri ve'l-betâti bi'l-leyli" buyururlar. Manası: Bu tâyife ile kâtâl câizdir. Ol âlet ile ki, onunla sâyir keferâ ile mukâtele olunur. Meselâ tob-ı sâika-gerdâr ve ırsâl-i mâ ve nâr ve mancınıklar ile cenk edüb ve şebîhûn eylemek gibi, demektir.

⁶⁸ "Allah, onların söyledikleri şeylerden münezzehdir, son derece yücedir ve uludur." İsrâ (17), 43.

Muhîr'da: "yehullu li'l-imâmi'l-adli en yukâtîlûhum ve in lem yebdû ve bi kâtâlihîm" buyururlar. Manası: İmâm-ı âdile helâldir ki, bunlar ile mukâtele ve muhâbebe eyleye. Eğerçi, bed'-i kâtâl kendilerden dahî olmazsa, demektir.

Tatarhâniyye'de: "hâülâi kavmun hâricûne an milleti'l-İslâmi ve ahkâmuhum ahkâmü'l-mürteddîn" vâki olmuştur. Yani bunlar millet-i İslâm'dan hâric bir kavimdir. Bunların ahkâmı ahkâm-ı mürteddîndir. Mürtede icrâ olunan ahkâm bunlara da icrâ olunmak gerektir, demektir. Ve eimme-i Şâfiyye katında küfür değil belki ((14b)) fıskdır. Lâkin mâni-i şehâdet midir, değil midir ihtilâf eylemişlerdir. İmâm-ı Gazâlî ve İmâm-ı'l-Harameyn ve İmâm-ı Bağavî, şeyheyne seb edüb, imâmetlerini inkâr edenin şehâdeti makbûle değildir, der. Bu dediğimiz ihtilâf şeyheyne küfür ile sebb edüb, ikfâr-ı ashâb eylemedikleri zamandır. Feammâ, şeyheyne küfür ile sebb edüb, ikfâr-ı ashâb eyledikleri takdirce, bilâ-hilâf ulemâ-yı ümmet katında kâfirlerdir.

Ve sâniyen deriz ki, hakk-ı hilâfet Hazret-i Ali'nin idüğü müselleme değildir. Ve Hazret-i Ali hulefâ zamanında da'vâ-yı hilâfet etmedi. Nitekim fasl-ı sâbıkda zikr olunmuştur.

Bi'l-farz ki, hakk-ı hilâfet Hazret-i Ali'nin imiş. Dünyada nice fâsık ve fâcir erâzile vardır ki, evâmîr-i Rabbi'l-İzzet'e imtisâl ve nehy eylediği menâhîden müntehî olmayub şübh-i hamr ve zinâ ve nice bunun emsâli mefâsîde mübâşîrler iken istihlâlen etmeyecek kâfir olmazlar. Fekeyfe ashâb-ı Rasûlullâh ki, ihyâ-i merâsîm-i şer'-i mübîn ve ikâmet-i şeâir-i dîn ve i'lâ-i kelimâtillâh etmeye sa'y-ı belîğ ve himmet-i bî-dirîğ edüb, mal ve cân telef etmişler iken mücerred muhâlefet ile veya hilâfetini almak ile kâfir olmak ne makûle şeriâde ve ne gûne dindedir, kâfir anlara isnâd-ı küfür eyleyenlerdir. Eğer muhâlefet mücib-i küfür olsa, ol tâife-i Şîa olur idi ki, Hazret-i Ali Murtazâ'ya vücûh-ı kesîreden muhâlefet ederler. Cümleden Hazret-i Ali hulefâ-i selâse zamanında da'vâ-yı hilâfet etmemiş iken "hilâfet hakkı idi, zulm ve cevr edüb, elinden hakkını aldılar" derler. Ve hulefâ-i selâse beyat edüb, Cuma ve îd ve evkât namazlarında iktidâ eylemiş iken, onları ikfâr ve imâmetlerini inkâr ederler. Ve Hazret-i Murtazâ onlar ile mukâtele eyleyenlere: "ihvânunâ beğav aleynâ" ((15a)) buyururlar iken, onları ikfâr ederler. Ve nice bunun emsâli hususda muhâlefet ederler.

Pes, eşedd-i küfr ile kâfir olurlar. Hazret-i Kâdî Emir Hüseyin Meybedî, Dîvân-ı Emîri'l-Mü'mînîn Ali Şerhinde ekser ashâb-ı İmâm-ı Şâfi'den nakl edüb, buyururlar ki: "Bir kimesne echel-i nâsa bir mikdar mal vasiyet eylese, Râfîzî'ye verile, derler. Zira bundan ziyâde cehâlet ve hamâkat nice olur ki, muktedâları i'tikâd ettikleri zât-ı şerîfe ve hakk-ı kesîreden muhâlefet ederler."

İbnü'l-Hucce el-Hamevî, Semerâtu'l-Evrâk nâm kitâbında İmâm-ı Ahmed Hanbel ashâbının bazı fuzalâsından rivâyet eder, buyururlar ki: "Bir kimesne echel-i nâs ile bugün musâhabet etmemeğe talâka yemin eyledim, lâkin bir kâfir, ya bir Râfîzî ile musâhabet eyledim dese hânîs oldun, sana talak lâzım oldu, der idim. Zira bundan artuk cehâlet ve hamâkat mı olur ki, Hazret-i İsbâ: "innî Abdullâh

eni'budüllâhe⁶⁹” buyurur iken, Nasârâ ile i'tikâd edüb, ibâdet ederler ve tâyife-i Şîa dahi vücûh-ı kesîre ile Hazret-i Ali'ye muhâlefet ider iken yine da'vâ-yı muhabbet edüb, inkıyâd iddia ederler ve mûcib-i dalâletlerinden biri dahî oldur ki, Cenâb-ı Vâcib Teâlâ: “ve tekûnû şühedâe alc'n-nâsi⁷⁰” âyeti ile ashâb-ı Muhammed aleyhisselâm'ın adalet ve tezkiyelerini i'lâm edüb ve muhâcirîn ve ensârdan: “ve's-sâbikûnc'l-evvelûne mine'l-muhâcirîne ve'l-ensâri vellezîne't-tebeûhum bi ihsânin radiyallâhu anhum ve radû anhu⁷¹” âyeti ile ki, manası: Muhâcirînden imanda sâbık olanları, yani iki kıbleye namaz kılanları veya Bedir gazasında hâzır olanlar veya kable'l-hicre imana gelenler, demek ola. Ve ensârın dahi evvel ve sâbıkları yani Akabe-i ûlâ ehli ve ((15b)) veya Akabe-i sâniye ehli ve bu iki fırkaya iman ile ve taat ile tâbi olanlar cemîsinden Hazret-i Hak râzı ve onlar dahî Cenâb-ı Hak'dan râzılardır, deyu bu cümleden Allah râzı olduğunu i'lâm eder iken ve aşcre-i mübeşşere hakkındaki eimme-i selâse onların kibârındandır ve Kur'ân-ı Azîm'de de: “lekad radiyallâhu ani'l-mü'minîne iz yübâyiûneke tahte's-şecerati⁷²” vârid olmuş iken ki, manası: Tahkîk Allahu Teâlâ râzı oldu mü'minînden taht-ı şecerede sana beyat ettikleri zamanda, demektir. Ve Hazret-i Rasûl-i Ekrem cemîsinden rıza ve şükran üzerine vefât etmiş iken, bu tâyife-i rezîle kimisini tefsîk ve kimisini tekfîr ile kâfir olduklarından mâadâ efâl-i şenâları Kur'ân-ı Azîm'e muhâlefet ve inkârı mutazammın olduğu ecilden eşedd-i küfr ile kâfir olurlar ve Furkân-ı Azîm'de: “yuhibbühüm ve yuhibbûnehü⁷³” buyurur iken ki manası: Allahu Teâlâ ashâb-ı Muhammed'i sever ve ashâb-ı Rasûl dahî Hak Sübhânehü ve Teâlâ Hazretlerini severler, demektir.

Pes bu tâyife onlara buğz ve adâvet etmek ile küfürleri dahî müeyyed ve müşeyyed olur. “fi kulûbihim marazun fe zâdehümüllâhu marazan⁷⁴”

Ve küfürlerine bir delil dahî budur ki: “fc in yekfur bihâ hâülâi fekad vekkelnâ bihâ kavmen leysû bihâ bi kâfirîne⁷⁵” âyeti ki, manası: Eğer küffâr-ı Kureys vahdet-i Hakk'a veya nübüvete kâfir olup tasdik etmezlerse, tahkîk tevhdî biz bir kavme ısmarlamışuz ki, asla onlar kâfir olup, vahdete ve nübüvete inkâr

⁶⁹ “Ben Allah'ın kuluym, Allah'a ibadet ediniz.”

⁷⁰ “... Sizin insanlara şahit olmanız için...” Hac (22), 78.

⁷¹ “(İslam dinine girme hususunda) öne geçen ilk muhâcirler ve ensar ile onlara güzellikle tabi olanlar var ya, işte Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'dan razı olmuşlardır.” Tevbe (9), 100.

⁷² “Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederken Allah, o müminlerden razı olmuştur.” Fetih (48), 18.

⁷³ “...Allah sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı şefkatli...” Mâide (5), 54.

⁷⁴ “Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır.” Bakara (2), 10.

⁷⁵ “Eğer onlar (kâfirler) bunları inkâr ederse şüphesiz yerlerine bunları inkâr etmeyecek bir toplum getiririz.” Enam (6), 89.

etmezler, demektir. Kavm'den murad ashâb-ı Muhammed aleyhisselâm'dır, deyu müfessirîn ittifâk etmişlerdir.

Pes Hüdâ-yı Mûteâl ve ashâb-ı Rasûl'ün kemâl-i iman ve adem-i küfürlerinden haber verir iken bu şîrzime-i ((16a)) dâlle onları ikfâr etmek ile kâfir olduklarından gayrı, Kur'ân-ı Azîm'e muhâlefet ile çeşdd-i küfür ile kâfir olurlar ve küfürlerini muktazî olan evdâ-i şenâlılarından biri dahî: "illâ tensurûhu fekad nasarahullâhu iz ahracehû ellezîne keferû sâniyesneyni iz hümâ fi'l-ğâri⁷⁶" âyet-i kerîmesi ki, manası: Eğer siz Rasûl-i Ekrem'e nusret etmezsenüz tahkîk Allahu Teâlâ sâbıkan küffâr-ı Kureyş, Hazret-i Rasûl'ü heman bir refîk ile Mekke'den ihrâc edüb gâr içinde pinhân oldukları zamanda nusret eyledüğü gibi yine nusret eyler, demektir.

İcmâ-i müfessirîn ile refîkı Hazret-i Sıddîk idi. Pes bu âyet-i kerîme ile Hazret-i Rasûl'ün refîkı ve musâhabeti idüğü sâbit oldu. Bu gürûh-ı mekrûh sohbeti inkâr etmekle Kur'ân-ı Azîm'i inkâr lâzım gelüb çeşdd-i küfür ile kâfir olurlar.

Sâhibü'l-Keşşâf, sûre-i tevbede tasrîh ve beyân eylemişlerdir. Ve küfürlerini iktizâ eden evdâ'dan biri dahî budur ki: Hazret-i Âyişe-i Sıddîka Rasûl-i Ekrem'in menkûhası ve mahbûbesi iken, hatta ashâb-ı müfahham Rasûl-i Ekrem'in hubbün ve taallukun bilüb, cümleden biri: Bir hediye iletmek isteseler, növbet Sıddîka tarassud edüb, Hazret-i Rasûl onların saadet-hânelerinde iken iletirler idi. Hatta bu manadan bazı ümmehât-ı mü'minîn ve muhadderât-ı hânc-i Rasûl-i Güzîn muzdaribce olub, Ümmü'l-Müminîn Ümmü Seleme hizmetlerine Hazret-i Rasûl'e ilkâ eylen, bizim dahî hânelerimizde hediyeler gelsün deyüb, Hazret-i Ümmü Seleme dahî Rasûl aleyhisselâm Hazretlerine ilkâ edicek: "lâ yü'zînî yâ ümme seleme fi âyişe feinnchû mâ nczle aleyyc vahyun ve ene fi lihâfi imraetin minkünnc gayrahâ⁷⁷" deyu buyurdular. Manası: Yâ Ümmü Seleme, Âyişe için ((16b)) bana ezâ etme, tahkîk vallâhi sizlerden Âyişe'den gayrı hiçbir avratın lihâfında iken benim üzerime vahiy nâzil olmadı, illâ lihâf-ı Âyişe'de, demektir. Ve Hazret-i Rasûl: "fazlu âyişe ke sâyiri's-sâiri alâ sâiri'l-etime⁷⁸" buyurdular ve bu Buhârî'de mervîdir. Manası: Âyişe'nin sâyir nisâ üzerinc fazlı tiridin sâyir etime üzerine fazlı gibidir, demektir. Ve bir kere Hazret-i Risâlet-penâh aleyhisselâm: "Yâ Âyişe! Duran Hazret-i Cibrîl-i Emîn'dir. Sana selam eder" dedi. Onlar dahi: "ve aleyhimü's-selâm" dediler. Ve onlara bu kadar şeref ve fazîlet yeter ki, Hazret-i Rasûl'e nikâhı emr olundukda Cibrîl-i Emîn onların sûreti tasvîr olunmuş bir pâre harîri ellerinde getürüb Hazret-i Rasûl-i Rabbi'l-Âlemîn'e vâkıasında verüb, avratınız bu tasvîr sâhibesidir, dedi. Üç gece bu vâkıayı Hazret-i Rasûl mütetâbiaten görürler. Dahi eğer bu vâkıa min indillâh ise, Hak Sübhânehû ve Tecâlâ bu emri imza

⁷⁶ "Eğer siz ona (Rasûlullâh'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir. Hani kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı, hani onlar mağaradaydı..." Tevbe (9), 40.

⁷⁷ Buhârî, Hibe 3/309, no 15.

⁷⁸ Müslim, Fedâil, 2430, 2446 (IV, 1886).

buyurub vücûda getüre, deyu buyurdular. Kütüb-i hadîsde beyân olunur. Sâhibü'l-Keşşâf, sûre-i nûr'da tasrîh etmişdir ve kıssa-i ifkde saha-i ismetleri beratine on sekiz âyet-i kerîme nâzil olub, her birinde Cenâb-ı Hak ve ilâh-ı mutlak hadden ziyâde tenzîh ve tağlîz ve gayret ve hamiyet izhâr etmişlerdir. Sıddîka'nın indellâhi teâlâ ve inderrasûl bu kadar şeref ve fezâili var iken bu tâyife onları ikfâr ve sebb etmek ile kâfir olduklarından gayrı kâzif etmek ile Kur'ân-ı Azîm'den on sekiz âyet-i kerîmeyi inkâr etmiş olurlar.

Malûm ve mukarrerdir ki, bir âyet-i kerîmeyi inkâr eyleyen kâfir olur. Fekeyfe ki on sekizin ((17a)) inkâr eyleye. Pes bu tâife-i dâlle eşedd-i küfür ile kâfir olub, cezâ-yı azîm ve azâb-ı eîme müstehak ve sezâvâr olurlar. Ve küfür ve dalâletlerine bir sebep dahi oldur ki: Ashâb-ı Kirâm ve eimme-i izâma sebb ve la'n ve Âyişe-i Sıddîka'ya kâzif ve la'n itmek ile telvîs-i lisân idüb, la'ân olduklarından mâadâ ol kelimât-ı nâ-sezâ ile sevâb ricâ edüb, indallâh efdal-i a'mâlden itikâd ederler. Belki kelime-i tevhide berâber imanlarından cüz ad iderler.

Pes eşedd-i küfr ile kâfir olurlar, ne cchâlet ve ne kabahatdır bu ki, sebb ve la'n ile Müslüman olub, etmeyecek olmayalar. Cezâhümullâhu eşedde'l-cezâ.

Elân mevcut olan hazelenin küfür ve tassubları bir tabakaya ve bir mertebeye varmışdır ki, hulefâ-i selâse an-asl imana gelmediler, derler.

Bu hakîr ulemâ-i Acem'den biri ile ki, tesennün eder idi. Bahs edüb ekser hulefâ-i selâse an-asl imana gelmemiş olsalar, nitekim bu fırka-i dâlle itikad ederler. Rasûl-i Ekrem ba'zdan kız alub, ba'zına kerîmelerini verüb her birine esnâf-ı ta'zîm ve envâ-i tekrîm eylemez idi, dedikde; "Hazret-i Rasûl onlar ile takiyye eyler idi", deyu cevap verdi. Mezheb-i bâtilîlarında takiyye derler bir kâideleri var. Mesela, bir kimseye havf-ı nefis veya havf-ı mal olsa takiyyeten izhâr-ı küfür etmek câizdir. Bu hakîr eğitdim, Rasûl-i Müfahham ve Habîb-i Mükerrrem on iki yıl Mekke-i Müşerrefe'de şerrefehellâhu da'vet-i dîn edüb, küffâr-ı Kureys'den beden-i şerîf ve unsur-ı latîflerine nice eziyet yetişüb cefâ-yı Ebû Leheb'den dîde-giryân ve sinc-i bî-gînelcri biryân ve hammâlete'l-hatab dedikleri melûneden kalb-i şerîfleri ((17b)) zahm-horda-i Sinân lisân ve kadem-i mübâreklere âzürde-i hâr-ı mugeylân olub, a'dâ-i bed-nihâdları kesîr ve muîn ve zahîrlere kalîl iken Ebû Cehl ve Ebû Leheb ve bunların emsâli melâin-i bed-âyîn ile takiyye etmeyüb, eimme-i selâse ile mi takiyye ederler idi? Kable'l-hicre teslim edelim ki, takiyye ederler imiş. Ba'de'l-hicre ensâr gibi muînleri var iken takiyye etmeye bâis ve sebeb ne idi? Medîne-i Münevvere'ye kudûm-i şerîfleri evânında müsellemler tutalım. Avâhir-i ömürlerinde ashâb-ı kirâmın kuvveti ve kesreti zamanındaki âlem-i süflîden civâr-ı kudse rihletleri hîninde yüz yirmi bin kimse bulundu. Niçün takiyye ederlerdi?

Rasûl-i Muhterem, takiyye eyler diyelim. Hazret-i Cibrîl-i Emîn de takiyye mi eyler idi? Ki, Hazret-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellcm Medîne-i Münevvere'ye hicret lâzım gelüb, "kimi refîk edinelim?" dedikde; "Hazret-i Sıddîk'ı refîk edinin" dedi. Sâhibü'l-Keşşâf, sûre-i tevbeden: "İllâ tensurûhu fekad

nasarahullâhu iz ahracehû ellezîne keferû sânıyesneyı iz hümâ fi'l-ğâri⁷⁹” âyet-i kerîmesinde tasrîh buyurmuştur. Ve Hazret-i Rabbu'l-İzzet Kur'ân-ı Azîm'inde: “em hasibtüm en tetrakû ve lemmâ ya'lemillâhullezîne câhedû minküm⁸⁰” yani “siz zan eder misiz ki, ilmillâhda nesıyyen mensıyyen metrûk olasız. Hulus-ı ümmetten olub, cihâd-ı billâh eyleyenı Rabbu'l-İzzet hulus-ı ümmet olmayub, cihad eylemeyenlerden fark eyleyüb bilmeye, böyle zan cylemenüz” deyu buyurdu ve münâfıklardan nice kimselerin Abdullah b. Übeyy gibi ve ((18a)) Refâa b. el-Hars gibi hakkında nice âyât-ı kerîme irsâl edüb, nıfak ve küfürlerini beyân eyleyen ne aceb hulefâ-i selâsenin nıfak ve küfürlerini inzâl-i âyet cdüb bildirmeyeler. Hak Sübhânehû ve Teâlâ Hazretleri de takiyye mi eyler idi?

Ve fırka-i dâllenin devlet-i Abbâsiye'de ibtidâ-i zuhûruna gelinceye değin ki, üç yüz yıldır ashâb ve tâbiîn ve tebe-i tâbiîn'den nice ulemâ-i kibâr ve fuzalâ-i ulu'l-ebşâr gelüb, nice umûr-ı külliye ve cüziye beyânında ihtimâm edüb, nice dakîka-ı cnîka beyân ideler. Dahi aceb ki, hulefâ-i selâse hakkında zikr-i bi'l-hayr'dan gayrı ile yâd eylemeyeler de, üç yüz yıldan sonra gelen hazeleyi muttali ola. Bunların küfrüne Cenâb-ı Hüdâ nebî mi irsâl cyledi, yoksa yeni âyet mi inzâl eyledi, deyub hakîr bu kelâmı irad edicek, biinâyetillâh hasm-ı mezkûr müzlem ve mebhût oldu.

Aceb latîfedir ki, bu tâife-i rezîleyi ehlullâh hınzır sûretinde müşâhede cderler imiş. Hazret-i Şeyh-i Ekber buyururlar ki, evliyâ-i Recebiyyîn'den biri ki, ben onu Diyarbekir de görmüş idim. Rivâyet eder: Udûl-i Şâfiyyeden iki kimse var idi ki, hiç kez bunlara rafz ile itikad etmez idi. Bir gün bunlar ile musâhabet eyledim, bana şekl-i hınzırdan göründüler, bunlara eytdim benim ile Rabbü'l-Erbâb beyninde alâmettir ki, bana râfızîleri şekl-i hınzırda gösterir. Elân sizi sûret-i hûkde görüyorum, dedim. Ta'cilen kalblerinde istiğfâr ve tevbe eylediler. Şekl-i insanda görünmeye başladılar. Şimdi ((18b)) rücû' eyledünüz ki, sizi insan sûretinde görüyorum, dedim. İtiraf cylediler ve bu manadan teaccüb eylediler.

FASL-I RÂBİ:

Bu gürûhun ba'de'l-ikfâr üzerlerine müteretteb ve lâzım olan umûr-ı şerıyyenin beyânındadır. Eğer ehl-i kıbleden bir ferd ikfâr olunmaz iken, bu fırka-i dâlleyi nice ikfâr eylersiniz, deyu suâl olunursa cevâbında dcriz ki: Ehl-i kible ikfâr olunmamak. Hük-m-i İslâm'ı münâfı evdâ'-i şenâ ve etvâr-ı nâ-sezâları olmadığı takdircedir. Feammâ küfürlerini mûcib efâl-i şenâ ve akvâl-i katıaları olucak ehl-i kıbleden hâric, millet-i keferede dâhil mürted olub, sâir kefereden olurlar. Ulemâ-i Mısır'dan Şeyh Zeynüddîn İbn Necm, Eşbâh Nezâyir adlu kitabında: “velmürteddü

⁷⁹ “Eğer siz ona (Rasûlullâh'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir. Hani kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı, hani onlar mağaradaydı...” Tevbe (9), 40.

⁸⁰ Âyetin tamamının meali şöyledir: “Yoksa, Allah, sizden cihad edip Allah, peygamber ve müminlerden başkasını kendilerine sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan bırakılacağımızı mı sandınız? Allah yaptıklarımızdan haberdardır.” Tevbe (9), 16.

akbaha küfran mine'l-asliyyi yuktelü'l-mürteddü velcv kâne islâmuhû bi'l-fi'li ke's-salâti bi-cemâatin ve şuhûdi menâsiki'l-hacci maa't-telbiyeti" deyu buyurdular. Manası: İrtidâd ile kâfir olan kimsenin küfrü, kâfirin aslî küfründen akbah-ı efhaşdır. Mürted kavil ile imana gelmek lazımdır. Katilden halâs olmağa ve illâ fiilen İslâm izhâr eylemek ile katilden halâs olmaz. Meselâ, cemaat ile namaz kılub ve menâsik-i hacca telbiye ile hâzır olmak gibi, demektir.

Ve bir mevzi-i âherde mezbûr Şeyh Zeyn Eşbâh Nezâyir'de: "külli kâfirin yukbelu tevbetuhû ille'l-kâfira bi-sebbi'n-nebiyyi ve sebbi-ş-şeyheyne ve bi-sebebi's-sihri feinne tevbetehüm lâ yukbelu" buyururlar. Manası: Her kâfirin tevbesi makbûl olur. İllâ sebb-i nebîyle sebb-i şeyheyn ((19a)) ile kâfir olan kimesneler değil ve sihr sebebi ile kâfir olanların değil. Zira bu mezkûrların katâ tevbeleri makbûl olmak ihtimâli yoktur, demektir. Pes, lâzım ve lâbûd oldu ki, bu fırka-i rezîlenin şeran üzerlerine müretteb olan umûr-ı şeriyeye ve ahkâm-ı feriyeye alâ mâ hüve aleyhi kütüb-i furûb'da mestûr olduğu üzere, tafsil ve tebyîn ve temyîz ve ta'yîn oluna, hafî buyrulmayub ma'lûm oluna ki, bir şehrin tâyifesi cümle ehl ve iyâl ve evlâd ve nisâları ile mürted olub, ol şehirde Müslümanlardan kimesne kalmasa bundan hâlî değildir ki, Müslümanlar üzerine bağı ve hurûc dahi eyleyeler veya etmeyeler. Eğer irtidâdlarına bağı ve hurûcları munzam olub müslümanlar ile mukâtele ve muhârebe eyleseler bi-avnillâh Müslümanlar zafer bulub gâlib olucak olursa, bizim eimmemiz katında ricallerinde Müslüman olanlar hür olub, nisâları ve malları ganimetten emîn olur. Müslüman olmayan katl olunub, nisâları ve evlâd ve emvâli fey olub, ğuzât-ı dîn meyânında taksîm olunur. Nitekim Hazret-i Risâlet-penâh aleyhisselâm, Evtâs nâm kabîlenin kibârını katl edüb, evlâd ve nisâlarını ve mallarını ganimet eyledi. Mücerred irtidatları için ve Hazret-i Sıddîk Benû Hanîfe nâm kabîlenin kibârını katl ve nisâ ve sıbyânını esîr ve malların ganimet eyledi.

Ve Hazret-i Ali, Benû Nâciye nâm bir kabîlenin irtidatları için evlâd-ı sıĝâr ve nisâlarını esir edüb Miskale b. Hebîre, ((19b)) nâm şahsa yüz bin filoriye bey eyledi. Hidâye'de: "ve izâ azhara aleyhimü'l-müslimûnc fe nisâühüm ve sıbyânühüm feyün lenne ebâ bekrin esraka nisâe benî hanîfete ve sıbyânehüm limâ irteddü ve kassemehüm beyne'l-ĝanîmîne ve men lem yüslim min ricâlihîm kutile" vâki olmuştur. Manası: Ehl-i İslâm tâyife-i mürtedd'e galib olsalar nisâ ve sıbyanları müslimîne ganimettir. Zira, Hazret-i Sıddîk, Benû Hanîfe nâm kabîlenin nisâlarını ve evlâd-ı sıĝârını mürted oldukları için esir edüb, ĝanîmin meyânında kısmet eyledi. Ve ricallerinden Müslüman olmayan katl oluna, demektir.

Ve ammâ bağı ve hurûc etmeyüb, Müslümanlar ile mukâtele ve muhârebe eylemeseler biinâyetilâh Müslümanlar galib olsa, ricallerinden Müslüman olan hür olub, Müslüman olmayanı katl olunub evlâd ve nisâları hür olur. Bilâ-hilâf madem ki, ahkâm-ı şirk izhâr etmeyeler. Ekser ahkâm-ı küfr izhâr edecek olurlar ise, İmameyn-i Muhteremcyn aslı üzerine dârları dâru'l-harb olub, Müslüman olmayan katl olunub, evlâd-ı sıĝâr ve nisâları ve malları fey olur.

Kâdihân'da: "kavmun irteddü ani'l-İslâm fi medîneti'l-müslimîne ve harabû'l-müslimîne ve maahum nisâuhum mürteddûne ve leyse fi'l-medîneti

müslimun fekanû yukâtîlûne fihâ hattâ zahara'l-müslimûne aleyhim fe innehû yuktelu ricâluhum ve men esleme minhüm fehüve hurrun ve zürâratuhum ve nisâuhum kânû feycn li'l-müslimîne ve fihi'l-humusu ve in irteddû ehlü medînetin ve irtedde nisâuhum sümmc zahara'l-müslimûne aleyhim fehüm küllühüm ahrârun ve nisâuhum ve zurâratuhum kezâlik. Fî kavli Ebî Hanîfe. Hâzâ izâ irteddû cv lem yazharû fihâ ahkâmü's-şirki sümmc zahara'l-müslimûne aleyhâ min sâatin ((20a)) fekanû nisâuhum ve sıbyânühüm ahrâran fî kavlihim ve hâzihi'l-meseletü binâcn alâ mâ yasîru bihi'd-dâru fe inde Ebî Hanîfe lâ yasîru illâ bi selâseti eşyâe bi en yekûne multasîlaten bidâri'l-harbi leyse beynehâ ve beyne dâri'l-harbi mevdu bi yedi'l-müslimîne ve's-sânî en yecrâ fihâ ahkâmü'l-kefereti es-sâlisü en lâ yebkâ fihâ müslimun cv zimmiyyun ve kâlc sâhibâ izâ ecrâ challe harbun fî dârin mine'l-İslâm ahkâmü'l-harbi kânc dâru harbin. Keyfe yeçşâu." denilmiştir. Manası: Medîne-i müslimînden birinde, bir cemaat cümle nisâlar bile mürted olsalar Müslümanlardan ol şehir içre kimse kalmasa chl-i İslâm ile mukâtele ve muhârebe edüb biinâyetillâh Müslümanlar galebe eyeseler, ricalleri katl olunub, Müslüman olanları hür olub, evlâd ve nisâları fey olub, humsu beytûlmâla alına ve bir şehrin ehli mürted olub ve ol şehirde Müslümanlardan emn üzere bazı kimse kalsa chl-i İslâm onlara galebe eyeselse, ahkâm-ı küfr izhâr cylemedikleri takdirce ol tâyife cümle evlâd ve nisâları ile bilâhilâf hür olurlar. Lâkin ahkâm-ı küfür izhâr eylemiş olsalar, imâmecyn kavlinde dârları dâru'l-harb olub, üzerlerinc ahkâm-ı harbi icrâ olunur. Zirâ bunlar aslında bir dâr dâru'l-İslâmken ol dârin ehli mücerred ahkâm-ı küfr izhâr cylemek ile dâru'l-harb olur.

Ammâ İmâm-ı A'zam kavlinde olmaz. Zirâ onlar aslı üzere olmaz. Zirâ onlar aslında dâru'l-İslâm dâru'l-harb olmağa üç şart lâzımdır: Biri evvelki kudât ve hükkâmı bu âmme-i reâyâsî ahkâm-ı küfr izhâr eyleyeler. İkinci, ol dârda Müslim ve zimmîden emn üzerine kimse kalmaya. Üçüncü, ol dâr ile dâru'l-harb meyânında Müslümanlar elinde bir yer ((20b)) kalmaya demektir. Bu hakîr iderin: Bu meselede, İmâmecyn-i Muhteremeyn aslı kavî ve râcihtir. Zira hulefâ-i râşidîn rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn bu tâyife mürted olub, mücerred ahkâm-ı küfr izhâr eyledikleri ile iktifâ edüb, dârlarını dâru'l-harb hükmünde koyub, nisâlarını ve emvâl ve evlâdlarını ganimet ederler idi. Meselâ cümleden Hazret-i Ebû Bekir-i Sıddîk radiyallâhu anh Benû Hanîfe nâm kabîle mürted olmak sebebi ilc, evlâd ve nisâlarını seby ve emvâlini ganimet edüb, guzât-ı dîn ve asâkir-i muvahhidîn meyânında taksîm cylediler. Hatta ol schâyâdan Hazret-i Ali'yc bir câriye vâsıl olub teserrî edüb, Muhammed nâm bir oğlu oldu ve Hazret-i Ali dahi Benû Nâciye nâm kabîle mücerred mürted oldukları ecilden, evlâdın esir edüb Miskale b. Hebîre nâm şahsa yüz bin filoriyc bey eylediler.

Pes imdi bu tâife-i dâllenin dârları imâmecyn-i muhteremeyn aslına nazaran dâru'l-harb olub, kendüleri sâyir küffâr-ı harbîden olub, müslimîn ile mukâtele ve muhârebe etmezler ise de, üzerlerine ahkâm-ı harbi icrâ olunub, ricallerinden Müslüman olmayanları katl olunub, evlâd ve nisâları esir olunub, malları ganimet olunur ve Hazret-i İmâm-ı Azam mezhebinde dahi, Müslüman olmayub ehl-i İslâm ile muhârebe eyleyenin ahkâmı zikr olunan gibidir. Feammâ kitâl ve muhârebe

etmeyenler, dâru'l-harbe lâhık olub veya dârlarında şerâyet-i sclâse mevcûd olmasa ((21a)) üzerlerine ahkâm-ı harbî icrâ olunmaz. Bu zikir olunan Hazret-i İmâm'dan meşhûr ve şâyi' on rivâyettir.

Feammâ Şurûh-ı Hidâye'de Gâyetü'l-Beyân nâm kitabda bir rivâyet-i uhrâ nakl olunmuş. Ol rivâyet budur ki: Tâife-i mürtedde dâru'l-harbe lâhık olmazlar ise de, nisâlarını seby ve istirkâk câyiz ola.

Geldik imdi bu kırk dalâlet-âyinini ahvâlleri beyânına. Matlab-ı a'lâ ve maksad-ı aksâ oldu. Ma'lûm ola ki, bu fırka-i dâle ki, tâife-i Kızılbaş demek ile ma'rûf ve mevsûflardır. Fasl-ı sâni ve sâlisde tafsîl ve tebyîn olunduğu üzere, küfür ve dalâletlerinde şek ve şübhe olmayub şehir ve diyâr ve küçe ve bazarlarında âmmeye reâyâ ve kâffe-i berâyâları izhâr-ı şîâr-ı küfr eyleyüb, meselâ menâbîr ve minârelerinde sebb-i ahkâm-ı kirâm ve la'n-i eimme-i izâm idüb ve kazf ve ta'n-i ümmü'l-mü'minîn Âyişe-i Siddika etmek gibi ve ikfâr-ı ehl-i sünnet ve'l-cemâat idüb, müstehillen katl-i ulemâ-i ehl-i sünnet eyleyüb ve kütüb-i ehâdis ve tefâsiri hark ve hark ve kâzûrâta remy etmek gibi ve cihâd ve gazâ ve ikâmet-i cem' ve cemâat ve bunun emsâli şeâyir-i İslâm'ı bi'l-külliyeye rafz ve terk, belki fâilini tefsîk ve tekfîr ve katl etmek gibi ve ckser ashâb-ı izâmî ikfâr edüb ve sebb ve la'n ile sevâb ricâ eyleyüb, belki imanlarından cüz add eylemek gibi ve nice bunun emsâli küfriyât ki, bu fırka-i dâle dâyimâ onu işlemeyi âdet belki ibâdet itikâd ederler.

Ol ccilden İmâmeyn-i Haremeyn aslı üzerine dârları dâru'l-harb ((21b)) ve kendiler sâyir harbî kâfirlerden olub, üzerlerine ahkâm-ı harbî icrâ olunur. Meselâ havâkîn-ı İslâm'a bunlar ile muhârebe ve mukâtele lâzım olub, kâtilleri gazi ve katilleri şehid ve kendilerinin maktûl olan ehl-i İslâm kutelâsından olmaz.

Tuhfetü'l-Fetâvâ'da: "li kotalâi'r-revâfızı hukmu ehli'n-nâri lâ yusallâ aleyhim kotalâu ehli'l-adli şühedâu yüfalü bihim mâ yüfalü bi's-şühedâi yükeffenüne fî siyâbihim velâ yağlüne ve yüsallüne aleyhim" vâki olmuştur. Manası: Revâfız cânibinden maktûl olanın hükmü, ehl-i nâr hükmüdür. Üzerlerine namaz kılınmaz, ehl-i adl tarafından maktûl olan şühedâdır. Üzerlerine şühedâ ahkâmı icrâ olunur. Mesclâ, libâsları ile defin olunub ve gasl olunmayub ve namazları kılınur, demekdir. Ricallerinden Müslüman olmayan katl olunub, evlâd ve nisâları ve malları fey olur. Ve Hazret-i İmâm-ı Azam'dan meşhûr ve şâyi' olan rivâyette dahi müslimîn ile mukâtele eyleyenin hükmü mezkûr olan hükümdür.

Gâyetü'l-Beyân'da nakl olunan rivâyete binâen Hazret-i İmâm kavlinde dahi dâru'l-harbe lâhık olmazlar ise de, izhâr-ı ahkâm-ı şirk eyleyicek, nisâları seby ve istirkâk câyiz olur. Malları fey olmak evlâ bi't-tarîk Hazret-i Müftiyü'l-Enâm Şeyh-i Meşâyihü'l-İslâm mübeyyinü'l-helâl mine'l-harâm el-müeyyed min-indillâhi'l-Meliki'l-Allâm Mevlânâ Ebu's-Suûd aleyhi rahmetü'l-Meliki'l-Vedûd "Gâyetü'l-Beyân" da bulunan rivâyete binâen bazı fetvâ-i şerîfe vermişlerdir ki, bi-ibâretihî nakl olunur. Bu mesele ((22a)) beyânında eimme-i Hanefiyye'de cevab ne vecihledir ki, mürtedde olan avratı dâru'l-harbe lâhık olmadın alib csir etmek câyiz idüğüne, Hazret-i İmâm-ı Azam'dan rivâyet olunan nakle binâen Kızılbaş

avratlarının kendileri mezhebinde olanları esir etmeye hâcet zarûret olub, asâkîr-i İslâm'a kemâl-i kuvvet ve ziyâde şevket gelüb, a'dâya tamam kelâl ve za'f ve nihâyetde zillet gelür olsa ol rivâyet ile şeran amel câyiz olur mu? Beyân buyurasız.

El-cevâb: Allahu a'lem, olur. Sûret-i mezbûrede zikr olunan avratların esir olması câyiz olduğu takdirce, sâyir câriyeler gibi envâ-i istihdâm ve dahî va't edüb tasarruf etmek câyiz olur mu? Beyân buyurasız.

El-cevâb: Allâhu a'lem, mürtedde olmağın İslâm'a gelmedin va't olunmak haramdır. İslâm'a getürmek gerekdir. Sûret-i mezbûrede İslâm'a geldüğü takdirce esirlikden halâs olur mu? Beyân buyurasız.

El-cevâb: Allâhu Tcâlâ a'lem, halâs olmaz. Ol vakit halâs olur ki, esîr olmadın İslâm'a geleler idi. Sonra İslâm'a gelmek ile mülk olmaktan çıkmazlar, sâyir kefere gibi ve merhûm mebrûrun bu fırka-i habîsc hakkında nice fetvâ-yı şerîfeleri dahî vardır ki, bi-ibâretihî nakl olunur.

Kızılbaş tâyifesinin şeran kıtali helal olub, katl iden gazi ve Kızılbaş tâifesinin ellerinde maktul olan şehid olur mu? Beyân buyrulub indellâh müsâb oluna. El-Cevab: Olurlar. Gazâ-yı ekber ve şehâdet-i azîmedir.((22b))

Mesalc: Kıtalleri helal olduğu takdirce, mahz sultan ehl-i İslâm'a bağı ve adâvet üzere olub, asker-i İslâm'a kılıç çektığı için müdür? Yahud gayrı sebebi var mıdır?

El-Cevab: Hem bağılerdir, hem vücûh-ı kesîreden kâfirlerdir.

Mesele: Reisleri Hazret-i Rasûlullâh sallallâhu tcâlâ aleyhi ve sellem âlindendir, derler. Nevan şübhe olur mu?

El-Cevab: Hâşâ yokdur. Efâl-i şenâları ol neseb-i tâhira alakaları olmamağa şehâdet etdüğünden gayrı, sıkâtdan menkûldür ki, babası İsmail ibtidâ-i zuhûrunda İmâm-ı Ali b. Rızâ meşhedinde ve sâir emâkinde olan sâdât-ı izâmı kendinin nesebini bahru'l-ensâba derc etmeğe ikrâh edüb, iftirâya cüret edemeyenleri katl-i âm idicek bazı sâdât halâs olmak için imtisâl sûretin gösterüb dedüğün eylemişler. Ammâ asla nesli kalmamakla meşhûr bir seyide müntehâ kalmışlardır ki, nazar edenler hakikat-ı hâle vâkıf olalar. Farazâ, sıhhat-i nesebi mukarrer olsa dahi, bi-dîn olucak sâyir kefereden farkı olmaz. Hâzret-i Rasûl aleyhisselâm âli şeâyir-i şer'-i metîni riâyet ve ahkâm-ı dîn-i mübîni himâyet edenlerdir. Hazret-i Nuh aleyhisselâm Kenan kendinin sulbî oğlu iken dini üzere olmadığı için ehlimdendir deyu necatı için Rabbu'l-İzzet'e duâ ettikde: "innehû leyse min ehlike⁸¹" buyrulub, sâyir kefere ile bile ta'zîb ve iğrâk buyurmuşlardır. Enbiyâ-i İzâm aleyhisselâm neslinden olmak dünyevî ve uhrevî azabdan necata sebep ((23a)) olaydı, Hazret-i Âdem aleyhisselâm neslinden olmakla bir kâfir asla dünyada ve âhirette muazzeb olmaz idi.

⁸¹ "Ey Nuh! O asla senin ailenden değildir." Hud (11), 46.

Mesele: Bu sûrette tâyife-i mezbûre Şîa'dan olmak da'vâ ederler. "Lâ ilâhe illallâh" derler iken, bu mertebeyi icâb eden halleri nedir? Mufasssal ve meşrûh beyân buyrular:

El-cevab: Şîa'dan değil yetmiş üç fırka ki, içinde ehl-i sünnet fırkasından gayrı nârdadır. Hazret-i Rasûl aleyhisselâm tasrîh buyurmuşlardır. Bu tâyife-i şenâ yetmiş üç fırkanın hâlis birinden değillerdir. Her birinden bir mikdar şirk ve fesâd alub, kendiler hevâlarının ihtiyâr etdikleri küfür ve bidatlara ilhâk edüb, bir mürekkeb küfür ve dalâlet ihtirâ eylemişlerdir. Dahî durub gün günden arturmak üzerinedirler. Şimdiye değin üzerine müstemir oldukları kabâyih-ı ma'rûfelerinin mûcib-i şer'-i şerîf üzere mufasssalan hükmü budur ki: Ol zâlimler Kur'ân-ı Azîm'i ve şeriat-i şerîfe ve dîn-i İslâm'ı istihfâf etmekle ve kütüb-i şeriyeyi tahkîr edüb oda yakmakla ve ulemâ-i dîni ilimleri için ihânet edüb kırmakla ve reisleri olan fâcir-i melûnu mâbud yerine koyub ona secde etmekle ve dahî, hürmeti nusûs-ı kâtia ile sâbit olan envâ-i muharremât-ı dîniyyeyi istihlâl etmekle ve Hazret-i Ebû Bekir ile Ömer radiyallâhu anhumâ'ya la'n etmekle kâfir olduklarından sonra Âyişe-i Sıddîka'nın radiyallâhu anhâ berâetine ve nezâhetine bunca âyât-ı azîme nâzile olmuş iken, onlara itâle-i lisân etmekle Kur'ân-ı Azîm'i inkâr ve tekzîb ((23b)) edüb kâfir olduklarından gayrı Hazret-i Risâlet sallallâhu aleyhi ve sellem Cenâb-ı Şerîflerine şîn getirdükleri ile sebb-i nebî etmiş olub, cumhûr-ı ulemâ-i a'sâr ve emsâr icmâi ile katilleri mübâh olub, küfürlerinde şek edenler kâfir olurlar. İmâm-ı Azam ve Süfyân-ı Servî ve İmâm-ı Evzâî kâtillerinde tamâm-ı sıhhat üzerine tevbe edüb, İslâm'a gelicek, eğerçi bu küfürleri dahi sâyir küfürleri gibi afv olunub, katilden halâs ve necât bulurlar. Ammâ İmâm-ı Mâlik ve İmâm-ı Şâfî ve İmâm-ı Leys b. Sa'd ve İmâm-ı İshak b. Râhûye ve sâyir uzamâ-i ulemâ-i dînden cem'-i kesîr katında asla tevbeleri makbûl olmayub ve İslâmları mu'teber değildir. Elbette hadden katl olunurlar. Hazret-i İmâm-ı dîn-penâh eyyedallâhu teâlâ ve kavvâhu zikrolunan cimme-i dînden kangı cânibinden kavli ile amel ederse meşrudur. Ve ol kabâyih-ı ma'dûde ile ittisâfları cemî ehl-i İslâm içinde tevâtür ile muayyenen ma'lûm olmuşdur. Hallerinde teveddüd ve iştibâh yokdur. Askerlerinden olub kıtâle mübâşeret edenler ve binüb inüb etbândan olanların şe'ninde aslâ tevakkuf olunur değildir. Ammâ şehirlerde ve köylerde kendi halinden salâh üzerine olub, bunların evda' ve efâlinden netürrehî olan zâhir halleri sıdklarına delâlet eden kimesneler, bâb-ı kizbleri zâhir olmayınca üzerlerine bunların ahkâmı icrâ olunmaz. Bu tâifenin kıtâli sâyir keferî kıtâlinden ehemdir. Onun için Medîne-i Münevvere etrâfindan keferî çok iken ve bilâd-ı Şam feth olunmamış ((24a)) iken, onlara gazâ eylemekden Hazret-i Ebî Bekr-i Sıddîk hilâfetine zuhûr eden Müseylime-i Kezzâb'a tâbi olan tâife-i mürtedde üzerine gazâ etmencî ashâb-ı kirâm icmâiyla takdîm ve tercîh buyurmuşlar. Hazret-i Ali kerremallâhu vechehû hilâfetine Havâric kıtâli öyle olmuşdur. Bu tâyifenin şer ve fesâdları dahi azîmdir. Yeryüzünden fesâdların def' eylemek için mücâhede eylemek dahi ehemdir. Vallâhi'l-Müsteân ve aleyhi't-tüklân.

“Rabbenağfirlenâ zünûbenâ ve isrâfenâ fî emrinâ ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn⁸²”

Merhûm'un kelâm-ı şerîfi manadan nakl olundu. Ve merhûm Şeyhülislâm Kadı-zâde Efendi dahi bazı fetvâlar vermişlerdir ki, bi-ibâretihî nakl olunur. Bu mesele hakkında eimme-i Hanefiyye'de cevâb ne vecihledir ki, hicret-i nebeviyyenin semân ve semânîn ve tisa mîe'sinde (988) imâmu'l-müslimîn saadetlü padişah hazretlerinin emri-i şerîfleriyle asâkir-i müslimîne serdar olan Sinan Paşa vaffakahullâhu sübhânehû bimâyeşâu hazretleriyle, Kızılbâş laînin memâlikin harab ve yabâb etmek için, koşulan asâkir-i müslimîn indellâhi teâlâ ecr-i cezilleri ne makûledir ve küffâr-ı hâk-sâra sefer eylemekden ise, Revâfız ve mülhıdîni katl ve gâret eylemek efdaldır, dedikleri vâki midir?

Ve halîfe-i Rasûlullâh aleyhisselâm hazretlerinin emrine muhâlefet edüb, cihâd fî sebîlillâh eylemekden firâr edüb, kapu kapu gezüb şefaât etmek için adam arayub, mal harc edüb, gitmekden imtinâ edenlerin va'dî nicedir? Ve şefâât-ı seyyiei irtikâb edenlerin cezâsı ve bi'l-cümle mezkûr olan sefere emr olunan tâyifenin itaat edenlerin hakkında terğîb ve inad edenler için terhîb şeran ne vecihle ((24b)) dir, beyân olunub müsâb ve me'cûr olmak müyesser ola.

El-cevâb: Yalnız rafz bir dahidir. Ammâ ilhâd ve irtidâdı sâbit olan tâyifenin katilleri vâcibdir. Sâyr küffâra gazâdan, onlara gazâ ehemdir. Ebû Bekr-i Sıddîk radiyallâhu anh hilâfeti zamânında vâki oldu. Gayrdan onlara gazâ takdîm olundu. Ol asl-ı gazaya gitmeden i'râz edenlere ve ona mâni olanlara ism-i azîm lâzım olur.

Mesele: Hulefâ-i Râşidîn ve eimme-i mehdiyyîn rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaînden İmâm-ı Ebî Bekr es-Sıddîk ve İmâm-ı Ömer el-Fâruk ve İmâm-ı Osman zi'n-Nüreyn Hazretlerine sarâhaten seb ve la'n celyüb ve Rasûl sallallâhu aleyhi ve sellem Hazretlerinin zevce-i mutahharaları olub, berâeti ve nezâheti hakkında âyât-ı Kur'âniyye nâzile olan Âyişe-i Sıddîka binti Ebî Bekr es-Sıddîk Hazretlerine radiyallâhu anhâ hâşâ cürm-i kabîh ve fiil-i şenî' isnâd eyleyüb ve ehl-i sünnet ve cemâatin katli ve ihâneti ve mallarının nehb ve gâreti katillerinde helâl olub ve helâl itikâd edüb ve zamanında imâm-ı ma'sûm yokdur, deyu mesâcid ve cevâmide namaz kıldırmayub, terk-i salât, hususan salât-ı Cuma terkini helaldür, deyu i'tikâd edüb ve abede-i esnâm olan küffâr butlarına secde eder gibi, reisleri olan bed-nâma ale'l-istimrâr secde edüb, bu secdelerini ibâdet itikâd edüb ve sâbıkan şahları nâmına olan şahsın bazı etvârında teşeffuunu fehîm etmekle Sünnî olmuştur, bu takdirce katli helaldir, deyu ((25a)) katl eyleyüb bu zikr olunan efâl-i bâtıla ve i'tikâdât-ı rediyyeleri âmme-i müslimîn ve kâffe-i muvahhidîn mâbeynlerinde, tevâtür ile sâbit olan Kızılbâş dedikleri zümre-i mülhıdîn ve tâyife-i müfsidînin kıtâli ve nehb-i erzâk ve emvâli şeran helal olur mu? beyân buyrula.

⁸² “Ey Rabbimiz! Günahlarımızı ve işimizdeki taşkınlıklarımızı bağışla; ayaklarımızı (yolunda) sabit kıl; kâfirler topluluğuna karşı bizi muzaffer kıl!” Âl-i İmrân (3), 147.

El-Cevâb: Allâhu a'lem. Zikr olunan evsâf ile mevsûf olan tâife mürtedlerdir ve mülhidlerdir. Katilleri helaldir ve vâcibdir ve malları feydir, ahzı ve ekli helaldir. Bunların fesadlarını vech-i arzdan ref etmek cemaat-i müslimîne vâcibdir. Gazaları gazâ-yı ekberdir. Küllî ecirler hâsıl olur. Ve merhûm ve mağfûrun lehû Şeyhülislâm Çivizâde Efendi'nin onlardan sonra verdikleri fetvâ-i şerîfe budur ki, biibârethi zikr olunur.

Mesele: Halîfe-i Hazret-i Rasûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve selem, Sıddîk-ı Ekber ile Fâruk-ı Azam radiyallâhu anhumâ ki, bunların uluvv-ı şânlarına nice ehâdis-i sahîha vârid olmuştur. Ve onların hususunda "sebb-i şeyheyn küfrün" buyrulmuştur. Kezâlik Ümmü'l-Mü'mininin Âyişe-i Sıddîka radiyallâhu anhâ ve an ebihâ hazretlerinin dahi şân-ı azîmet-nişânlarında nice ehâdis-i şerîfe vârid olmuştur. Ve sâwir ashâb-ı Güzîn rıdvânullâhi aleyhim ecmaîn a'lâ-yı a'lâm-ı kelimâtillâh ile ihyâ-i merâsim-i dîn-i mübîninde canların ve malların bezl ve harc eylemişlerdir. Bunların hakkında Kızılbaş ve melâhicde hazelehünullâhu teâlâ hâşâ nice nâ-sezâ söyleyüb ve bunlardan sonra dâyimâ kefer ve fecere ile gazâ ve cihâda sarf-ı ömür ((25b)) eden mümin ve muvahhid ve gazi ve mücâhid fi sebîlillâh olan padişahlar ve sâwir selâtîn-i ehl-i İslâm ve hukkâm-ı zevi'l-ihtirâm ta'n ve ihtibâr edüb ve kadîmden dâru'l-İslâm olan vilâyete müstevlî olduklarında şeyir-i İslâm'dan nesne komayub; ikâmet-i Cuma ve cemaat ve kıraat-ı hutbe ve sâir taatı ref' edüb neüzübillâhi teâlâ şer-i şerîfe muhâlif evdâ' ve etvârlarına nihâyet olmamak ile, ulemâ-yı dîn bu tâyifeyi katl eden gaziler ve ellerinde maktûl olan şhidlerdir, deyu fetvâlar vermeğin, fi-zamâninâ gelen padişahlarımız dahi, bu tâyifenin istisâline sarf-ı himmet edüb bilküllüye ka'l ve kam'larına sa'y ve icthâd üzere iken reâyâ ve berâyâ âsûde-hal olsunlar deyu musâlaha ve muâhede vaki olduktan sonra, kendüler nakz-ı ahd etmek ile, sultânü'l-guzât ve'l-mücâhidîn kâmiu'l-kefer ve'l-mülhidîn el-gâzi fi-sebîlillâh saadetlü ve devletlü padişah eazzellâhu ensârahû hazretleri zamanında dahi asâkir-i İslâm techîz olunub, gayret-i dîn ile haklarından gelinmeye bezl-i kudret üzere iken, asâkir-i İslâm'dan bazı tâife ile muhârebe etmekte tereddüd eyleyüb mücerred bunlar vahdâniyet-i Hakka ve emr-i risâlete kâillerdir deyu, katli nefisleri ile, seby-i ehl ü iyâl ve ahz-ı mâl ve menallerinin hîl ve hürmetinde şübhe edüb âyet-i kerîme-i: "etûllâhe ve etû'r-Rasûle ve üli'l-emri minküm"⁸³ emr-i şerîfinden gâfil olub, üli'l-emrin bu bâbda sâdir olan fermân-ı şerîfi üzere hizmet ((26a)) etmekte nevan müsâhele üzere olan guzât-ı müslimîn ve cünûd-ı muvahhidîn indellâhi'l-meliki'l-mübîn mücrim ve âsim olurlar mı? Beyân buyrula.

El-Cevâb: Tâyife-i habîse-i mezbûrenin hâşâ sebb-i şeyheyn-i kerîmeyn etmekle kâfir oldukları kütüb-i mu'teberadan nicesinde tasrîh olunmuştur. Kazf-ı Âyişe-i Sıddîka ile dahi kâfir olduklarında iştibâh yoktur. Ve mâdem ki, mezheb-i bâtullarından rücû' etmeyeler, kıtalleri cihâd-ı dîniyyeden idüğünde tereddüd yoktur. Ve kefereden nice tavâyif vahdet-i Rabbi'l-İzzet'e kâyil olmuşlardır. Ammâ katilden halâs olmazlar. Ve tâife-i mezbûre eğerçi, zâhiren risâlet-i Hazret-i Seyyidi'l-

⁸³ "Ey İman Edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ulülemre (idarecilere) de itaat edin." Nisâ (4), 59.

Murselîn aleyhisselâm inkârını etmezler. Ammâ hakikatta münkirlerdir. Velhasıl i'tikâd-ı mezbûr ile mu'tekid olan mürteddînin kâtilleri gâzi ve ellerinde muhârebe üzere maktûl olanlar şehidlerdir. Ve dârları ki, onda ahkâm-ı küfrü icrâ etmişlerdir. Dâru'l-harbc muttasıl olub beynlerinde müslimîn şehri yokdur. Ve İslâm ehlinin emân-ı evvelleri ile nefsi üzere emn bir Müslim yâ zimmî kalmamışdır, dâru'l-harb olmuşdur. Onda kendüler yanında olan malları üzrc müslimîn müstevlî olıcak fey olub, kâffe-i müslimîn için zabt olunur, humsu alınmaz ve mâbeynlerinde dâru'l-harbcde hâsıl olan cümleden zuhûra gelen veled dahî fey'dir. Mürteddelcri dahi esîr olurlar. Ammâ İslâm'a cebr olunurlar. İslâm'a gelmeden vat' câyiz olmaz ve ol mertebede olan veledleri dahî İslâm'a cebr olunmazlar. Bu bâbda veliyyü'l-emrin ((26b)) emirlerine itaat her kâdir olana lâzım olduğunda şek ve rayb yokdur. İmtisâl etmeyen mücrim ve âsîmdir. Ve Sultan Selim Han aleyhi'r-rahmetü ve'r-ırdvân asrında olan mevâlîden Mevlânâ Hamza ki, Sarı Gürz demek ile ma'rûfdur. Seby-i evlâd ve nisâ ve mallarını fey etmek hususunda onların dahi fetvâ-yı şerîfleri vardır ki, muhassalı:

Tâyife-i Kızılbâş ki, Şah İsmâil nâm şahsa tâbi olub, sünnet-i Rasûlü ve dîn-i İslâm'ı ibtâl ve Kur'ân-ı Azîm'i istihfâf ve kütüb-i şeriyyeyi ihrâk edüb, ulemâ ve sulchâya ihânet ve katl ve mescidleri yakub, Şâhlarına ibâdet etdüreler ve Âyişe-i Sıddîka'ya hâşâ şetm ve la'n ve ta'n edüb ve eimme-i selâse seb ve la'n ve imâmetlerin inkâr ve ekser ashâb-ı Rasûl-i Muhterem'i ikfâr edüb ve bunun emsâli şera muhâlif kavlı ve fiilleri olduğu bu hakîr ve sâyir ulemâ katında sâbit ve zâhir olduğu ecilden, şer'î şerîf hükmünce ve kitablarımız nakli ile fetvâ verdik ki, zikr olunan tâyife kâfirler ve mülhidlerdir. Zebîhaları murdar, nikâhları bâtil, saydalarını yemek haramdır. Bunların cemîini tefrîk ve İslâm'a gelmeyenlerini katl etmek cemî-i ehl-i İslâm'a fevzdır. Ehl-i İslâm'dan ölen şehid, onlardan ölen hor ve hakîr-i derki esfededir. Padişah-ı İslâm eazzellâhu cnsârahû için vardır ki, bunların malın ve evlâd ve nisâların guzât-ı dîn beyninde kısmet cyleye. Ba'd ((27a)) el-ahz tevbe ve istiğfârların kabûl etmeyüb katl edeler. Ve bu vilâyette bunlardan bir kimse olsa veya onlardan idiği bilirse, veya onlara giderken tutulsa katl olunmak gerekdir. Ve bi'l-cümle bu tâyife kâfirlerdir. Ve hem ehl-i fesâdlardır. Pes, iki cihetden katilleri vâcibdir. Allahümmensur men nasara'd-dîn vahzul men hazele'l-müslimîn.

Hulâsatu'l-kefâm: Pes bu tâife-i dalâlet-âyin şeâyir-i İslâm'dan ârî ve itâat-i sünen-i şerâyi'den berî, sâdât-ı ashâb hakkında hâşâ zebân-ı huyânet-feşânlarından kelimât-ı nâ-sczâ ve türrehât-ı nâ-revâ sâdır ve bâhir ve musâhibân-ı seyyidü'l-beşerc a'nî Ebû Bekir ve Ömer'e buğz ve adâvetleri zâhir ve bâhir olub, bünyân-ı ahîdlerini kendileri hedm ve ahkâm-ı âyât-ı muhkemât ile ameli bi'l-küllîye rafz ve ketm idüb, i'tikâdları süst ve akîdeleri nâdürüst olmağın: "mâ nakaza'l-ahde kavmün illâ sallatallâhu aleyhim adüvvehüm"⁸⁴ hadîsi muktezâsiyla Cenâb-ı İzzet, asâkir-i nusret-ilecâm ve saadet-fercâmı bu tâyife-i rezîlenin üzerine musallat idüb, inşâallâhu teâlâ mevterlerini dahi ellerinde mukadder ve müyesser etmiş ola. Zira Rasûlullâh,

⁸⁴ Bu ifâde İbn Ömer'in sözü olarak yani mevkûf hadîs olarak geçmektedir. Bkz. *Muvattâ*, Cihâd 98 I (II, 460).

Allâhu Teâlâ kılıcını evliyâsı eline vertüb, muzaffer ve mansûr edüb a'dâsına musallat cyleye de, onların mevtini ellerinde mukadder etmeye mi zanedersiz, öyle zan etmenüz, demişlerdir.

İnşallâh bu hadîs-i şerîf şehâdeti ile inkırâz-ı devletleri zamanı gelmiş ola. Zira devlet-i Benî Ümeyye'de ya'sûbuddîn Emîrû'l-Mü'minîn Ali'ye bin ay sebb ve la'n ve şetm ((27b)) ve ta'n eylediler. Ba'dehû devletleri munkarız olub, keen lem yekün oldular. Bu fırka-i dâllenin dahi zuhûr-ı devletlerine yüz altı yıldır bin aydan mütecâviz olmuşdur. Nitekim "mezheb-i nâ-hak" lafzından târîh-i zuhûrları ma'lûm olur. İnşâallâh an-karîb devletleri munkarız olub, bilkülliye nâbûd ve nâpeydâ olalar. Padişah-ı cihân güzîde-i husrevân zübde-i mülûk-i devrân ebrû-yı âl-i Osman lâzâle halîfeten fî külli zamân velâ yezâlu ğıyâsen li-ehli'l-imâni ilâ inkırâzi'd-devrân hazretlerinden mutazarra'dır ki, bu cerîde-i cedîde ve bu ferîde-i müfidede mestûr olan kelimât-ı masdûka-i: "inne hâzâ lehüve'l-hakku'l-mübîn"⁸⁵ mülâhaza edüb, rızâ-yı Rabbu'l-lbâd tekâmül-i kâide-i şerâf ve reşâd ve men-i âyin-i rafz u ilhâd ve kam'-ı kavânîn-i Şîa-i şenâet-nihâda müteallik idükine an-samîmi'l-kalb i'tikâd edüb, sûretâ muvahhid, sertâpa mülhid şîar-ı rafz u ibâhâtı izhâr ve âsâr-ı ilhâd ve dalâleti âşikâr idüb, mutâvaat-ı şeriatdan mutâbaat-ı hevâ-yı tabîatı tercih ve küfr ü ilhâdı tasrîh eden Şah-ı ser-nigûn peyker ile esâs-ı ahdi tekrar ve binâ-yı sulhu üstüvâr etmeyüb, bünyân-ı ömürlerini hedm ve ma'mûre-i vücudlarını harâb edüb, diyâr-ı Acem'i cetrâf u eknâfi ile muammer-i bilâ-nizâ ve hilâf memâlik-i İslâmiyeye muzâf eyleye. Hazret-i Hüdâ-yı Müteâl-i vâhibü'l-âmâlden mercûdur ki, sultân-i selâtin-i zamân bâsıt-ı cenihatü'l-emni ve'l-emân hazretlerinin hümay-i saâdet ((28a)) gazây ve meymenet-nümâ-yı ömr ü devletlerin ve izz ü haşmetlerin evc-i âşiyân-ı iclâlde ve nişîmen-i saâdet ü ikbâlde ber karâr ve pâydâr cyleye. Âmîn.((28b))

ABSTRACT

Ebussuud is the most important scholar at top periods of Ottoman Empire. He is the biggest mufti of Kanuni Sultan Sulayman. There are some authors taking advantage from his reputation and writing papers for him. The paper was especially written to people against to Iranian Safewi State and to call administrators for their missions. The paper has also religious decisions written by different individuals.

⁸⁵ İfadenin âyeteki benzerinin anlamı şöyledir: "Onlar Allah'ın apaçık gerçek olduğunu anlayacaklardır." Nûr (24), 25.

